

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΥΛ. ΚΟΡΡΕΣ

ΕΠΙΤΑΓΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ*

Ό, τι αποτελεί επιταγήν της Επιστήμης και υλοποιείται, αποτελεί και επιταγήν προς εξόφλησιν των κερδών που προκύπτουν.

Κατά ταύτα, με αυτήν την αρχήν, που επιβάλλεται να εφαρμόζεται και μόνον, ήτοι με πλήρη αξιοποίησι των δυνατοτήτων που προσφέρει ο μείζων Έλληνισμός και, ιδία, με την απόλυτον αξιοποίησιν του επιστημονικού ανθρωπίνου δυναμικού, είναι δυνατόν να επιτευχθή ουσιώδης πρόοδος εις τα αρχαιολογικά πράγματα της χώρας. Αυτό αποτελεί απαράγραπτον αναγκαιότητα.

Ἡ Επιστήμη επιτάσσει συγκεκριμένες ενέργειες και, ως εκ τούτου, ακολουθητέαν και εφαρμοστέαν πολιτικήν. Ἡ πολιτική αὕτη καθόλου εφαρμόζεται I) εις την εκπαίδευσιν, II) εις την εντεταλμένην από την Πολιτείαν δημοσίαν υπηρεσίαν, III) εις τους ποικίλους επιστημονικούς φορείς και IV) εις την Πολιτείαν, γενικώτερον. Ἀρα, προς αυτούς τους τρεις/τέσσαρες χώρους ενδείκνυται να στραφή ἡ προσοχή μας.

I) Ἡ εκπαίδευσις.

Αγαστή Συνεργασία Οικογενείας-Σχολείου, ἄρα, προσπάθεια της Οικογενείας να διατηρήσῃ εις ικανοποιητικόν ἐπίπεδον αὐτήν την επαφήν, ὥστε οἱ μαθηταὶ να εξοπλισθοῦν, να θωρακισθοῦν με ὅλα ἐκεῖνα τα ἐχέγγυα, που θα τοὺς επιτρέψουν να αποβοῦν χρηστοί, συνετοί, συνεπεῖς, χρήσιμοι διὰ το κοινωνικόν σύστημα πολίται, ἔτοιμοι ἀνά πάσαν στιγμὴν να προσφέρουν χάριν του γενικωτέρου συνόλου, διότι αὐτό αποτελεί και την πεμπτουςίαν του χαρακτήρος των πολιτῶν, ἡ υποχρέωσις της ἐκ μέρους των προσφοράς. Κύριος στόχος να ἀγαπή-

* Ἰδιαιτέρα ευχαριστίαι ἐκφράζονται εις την συνεργάτιδά μου λέκτορα Προϊστορικής Αρχαιολογίας κ. Αφροδίτην Χασιακού-Αργυράκη και εις την Προϊσταμένην της Εφορείας Εναλλίων Αρχαιοτήτων κ. Καλλιόπην Πρέκα διὰ τις ωραίες ουσιαστικές σκέψεις και προτάσεις τοὺς.

σουν τις Καλές Τέχνες και το κάλλος και να μη στρέφονται εις τις καταστροφές σχολείων, κτηρίων και μνημείων με graffiti από σπρέυ.

Επειδή η εκπαίδευσις δεν έχει τις απαρχές της εις τα ΑΕΙ, διά τούτο επιβάλλεται εις την Πρωτοβάθμιαν και εις την Δευτεροβάθμιαν Εκπαίδευσιν πλήρης αναμόρφωσις του συστήματος, ειδικώς του τρόπου διδασκαλίας και των σχολικών εγχειριδίων, με έμφασιν εις την ανθρωπιστικήν κατεύθυνσιν, ώστε μαθηταί και διδάσκοντες να έρχονται εις επαφήν με διαχρονικάς ηθικάς αξίας, πού θα αποτελέσουν και τις προϋποθέσεις διά την εκ μέρους των προσέγγισιν του ιστορικού παρελθόντος.

Ή Πολιτεία είναι δυνατόν να επιτύχη εις αυτόν τον τομέα, πάντοτε με την αενάως οικονομικώς προσφέρουσαν οικογένειαν, εφ' όσον έχει οργανώσει επωφελώς τα του οίκου της: υψηλού επιπέδου, αντιπροσωπευτικού ήθους και φιλοπονίας, ικανοποιητικώς μισθοδοτούμενον προσωπικόν εις την Κατωτέραν και Μέσσην Εκπαίδευσιν, που να μη επιτρέπεται να παραδίδουν οι λειτουργοί των κατ' οίκον ή αλλού που μαθήματα, με ελκυστικά βοηθήματα, πλουσιώς εικονογραφημένα και με υγιείς στόχους εμποτισμένα σχολικά εγχειρίδια, εις τα οποία ουδεμίαν θέσιν επιτρέπεται να έχη το υφ' όλων κατακριθέν περιβόητον ανιστόρητον βοήθημα. Αντιπροτείνω ενημέρωσιν παλαιότερων εγχειριδίων και βοηθημάτων, οίον το της αιμνήστου Αθηνάς Καλογεροπούλου διά την Αρχαίαν Ίστορίαν και να κληθή διά νέαν θυσίαν ο έγκριτος παλαιός μας συμφοιτητής κ. Σαραντος Καργάκος. Επιβάλλεται να υπάρξη εμπιστοσύνη.

Ή Ανωτάτη Εκπαίδευσις έχει ανάγκην α) πλειόνων πλησιοχώρων φοιτητικών εστιών, διά να αποφεύγεται η εκμετάλλευσις των εκ των επαρχιών φοιτητών, β) οργανώσεως πλουσιωτάτων βιβλιοθηκών, γ) ιδρύσεως Μουσείων με διδακτικόν χαρακτήρα, που ελλείπει από πολλά Μουσεία μας των Α.Ε.Ι. (με υποχρέωσιν των οικείων Τμημάτων, ιδία, των της Σχολής Θετικών Επιστημών να μεριμνούν διά την μετεκπαίδευσιν εις την Μουσειολογίαν ειδικευμένων πτυχιούχων τους), ως και Συλλογής γυφίνων εκμαγείων με αντίγραφα αγαλμάτων αποκλειστικώς εις τα ξένα Μουσεία, ώστε να καταφαίνεται ποία είναι τα αρπαγέντα έργα αρχαίας ελληνικής τέχνης, δ) υποτροφιών διά τους σπουδαστάς και οικείαν επιστημονικήν ενασχόλησιν/συμμετοχήν εις πλείονα προγράμματα των μεταπτυχιακών σπουδαστών, ώστε να μη εξαντλούνται σε αλλότρια επαγγέλματα και να μη καθυστερούν, αποκλείοντες άλλους, ε) αξιολογήσεως του διδακτικού έργου, ως και στ) αξιολογήσεως εκ των προτέρων και μετά ταύτα της συντελουμένης επιστημονικής ερεύνης με την δέουσαν τεκμηρίωσιν.

Το Πανεπιστήμιον Αθηνών οφείλει να ικανοποιήση την ανάγκην των καιρών και να χωρήση εις χώρον της Πανεπιστημιοπόλεως εις ανίδρυσιν Πολυμουσείου — Ίδρυματος, που θα περιλαμβάνη: 1) προϊστορικών / πρωτοϊστορικών χρόνων ευρήματα, αρχαιοελληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά έργα τέχνης, 2)

Μουσείον εκμαγείων αρπαγέντων έργων αρχαίας ελληνικής τέχνης, 3) Συλλογήν έργων Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης και Πινακοθήκην νεωτέρας και συγχρόνου Ἑλληνικῆς Τέχνης χάριν της απαραίτητου διδασκαλίας των προπτυχιακῶν και μεταπτυχιακῶν σπουδαστῶν.

Εἰς τον τομέα της εκδοτικῆς παραγωγῆς, εἶναι ἀδήριτος ἀνάγκη να οργανωθῇ η ἐκδοσις μειζόνων συλλογικῶν εγχειριδίων, ὥστε να καλυφθῇ το υφιστάμενον κενόν. Εἶναι ἔργον ζωῆς, πλέον, διὰ τις επερχόμενες γενεές να αναλάβουν να υλοποιήσουν αὐτό το ὄραμα, ὡς, ἐπίσης, να αναλάβῃ ἕκαστον Τμήμα Ἱστορίας-Αρχαιολογίας των Ἑλληνικῶν ΑΕΙ να δημοσιεύσῃ την ἱστορίαν των ανασκαφῶν της Σχολῆς του και να ἐκδώσῃ το ἰδιαιτέρον, τουλάχιστον διὰ την Σχολήν ἢ διὰ τον Τομέα, «Βιογραφικόν Λεξικόν των καθηγητῶν Αρχαιολογίας» και να συνεργασθῇ με τα ἀδελφά Τμήματα Ἱστορίας-Αρχαιολογίας, την Αρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν, τις ξένες Αρχαιολογικῆς Σχολῆς Αθηνῶν, την εν Αθήναις Αρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, τα ἰδιωτικὰ Μουσεία Μπενάκη και Κυκλαδικῆς Τέχνης και το ΕΙΕ προς ἐκδοσιν ἐπὶ μέρους τόμων με τις βιογραφίες, το αρχαιολογικόν ἔργον, την Εργογραφίαν και την Βιβλιογραφίαν ἐνός ἐκάστου Ἑλλήνος (εκ των παλαιότερων καὶ ζώντων) αρχαιολόγου, ὡς προέκυψαν τα ἀντίστοιχα του Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, του P. Åström, Who is Who in Cypriote Archaeology και των Reinhard Lullies, W. Schiering, Archaeologenbildnisse, Mainz.

Ἡ οφειλὴ εἰς τις Καλῆς Τέχνης και εἰς την Αρχιτεκτονικήν

Ἰδιαιτέρως, δέον ὅπως τονισθῇ ἡ ἀνάγκη οργανώσεως μεγάλης ἐκθέσεως των έργων των σπουδαστῶν/αποφοιτῶν της Ανωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν εἰς τους προφανῶς κενούς, κατὰ το πλεῖστον, χώρους της ἀριστερᾶς πτέρυγος του Εθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου. Ὁ ἀριθμὸς των θα προσεγγίζῃ τις 7.000 – 8.000 και ἐνδείκνυται και αὐτῶν ἡ προβολή, ἀφοῦ παύσῃ ἡ ἀπόκρυψίς τους.

Συγχρόνως, υφίσταται ἡ ἐκθεσις των υπολειμμάτων εἰς την δεξιάν πτέρυγα του ΕΜΠ (ὅπου ἡ πάλαι ποτέ διαλάμψασα Πρυτανεία του ΕΜΠ), που προσφέρεται ὡς σύμμετρος ἐκθεσιακὸς χώρος, ὁπότε θα υπολείπεται ἡ ὁργάνωσις Μουσείου Αρχιτεκτονικῆς και Νεοκλασικισμοῦ εἰς το κεντρικόν πάγκαλλον κτίσμα του Λυσάνδρου Καυταντζόγλου, ἐφ' ὅσον δεν παραχωρηθῇ το παλαιόν Τυπογραφεῖον (Σταδίου, Σανταρόζα και Αρσάκη) και προκριθῇ ἡ δημιουργία κυλίκειου χάριν των συνταξιούχων του Ὑπ. Δικαιοσύνης εἰς αὐτό, προκειμένου να εἰσπνέουν τα καυσάερια των ανερχομένων και ἀγχομαχούντων λεωφορείων.

II) 'Η εντεταλμένη υπό της Πολιτείας δημοσία υπηρεσία

II) 'Η εντεταλμένη υπό της Πολιτείας δημοσία υπηρεσία, πρωτίστως, το πάλαι ποτέ διαλάμβαν 'Υπουργείον Πολιτισμού και Επιστημών, επιβάλλεται να επανεύρη τον παλαιόν εαυτόν του με ίδιον Γενικόν Επιθεωρητήν Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως, εγνωσμένου κύρους υπηρεσιακόν παράγοντα, ουδόλως εξαρτώμενον εκ της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας.

Πιστεύω ότι επιβάλλεται το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο να μεταλλαχθή σε επιτελικό όργανο καθορισμού της επιστημονικής, πολιτιστικής πολιτικής, αναλόγως προς όσα περαιτέρω καταθέτω διά την δημιουργίαν Επιστημονικού Διευθυντηρίου και Διευθύνσεως Επιστημονικής Έρευνας. 'Η τελική απόφασις δυνατόν να ληφθή μετά την δέουσαν αντιμετώπισιν του συνολικού φάσματος των επιστημονικών και πολιτισμικών αναγκών του χώρου.

'Η επιστημονική δεοντολογία, ως έννοια και αρχή, έχει υποστή τρομερά πλήγματα εις αυτό το 'Υπουργείο και επιβάλλεται να ανακάμψη χάριν επιτεύξεως του κυρίου στόχου του 'Υπουργείου τούτου, ο οποίος στόχος παραμένει η προστασία και επίσημη προβολή των επιτευγμάτων της Αρχαιολογικής 'Υπηρεσίας και Αναστηλώσεως, επίσης δε η ανάδειξις των μνημείων, πλήρως προστατευομένων. Δεν υπάρχουν κοινωνικές ανάγκες, που επικαλούνται διά την καταστροφήν και διά την εκθεμελίωσιν των πάντων.

Παραλλήλως, ευελπιστείται να υπάρξη και αγαστή συνεργασία μετά των εκπροσώπων των ΑΕΙ, ώστε να προέρχωνται τα καλλίτερα κατά το δυνατόν αποτελέσματα εις πολλούς τομείς του επιστητού που αφορούν εις ημάς.

'Υποχρέωσιν αποτελεί η περαιτέρω βελτίωσις του Νόμου περί της Προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς γενικώτερον και η ευρύτερα αναδιάρθρωσις του Οργανισμού του 'Υπουργείου.

'Η εντεταλμένη υπό της Πολιτείας δημοσία υπηρεσία να προστατεύη τα μνημεία, οφείλει δε να επικεντρωθή εις αυτό το σημείο.

Δεν νοείται να μη έχει τεθή ως προϋπόθεσις προ παντός άλλου προγραμματισμού (όχι απλώς πρό πάσης εκτελέσεως) δημοσίου έργου η διεξαγωγή πάσης φύσεως ερευνών επιφανείας, τηλεπισκοπήσεως, τηλεδιασκοπήσεως, γεωφυσικής διασκοπήσεως, προκειμένου να έχη δεόντως τεκμηριωθή κατά τα από δεκαετιών εις Ιταλίαν και Γαλλίαν ισχύοντα η ύπαρξις αρχαιοτήτων (οικισμοί, μνημεία, νεκροταφεία), ώστε να μη καταστρέφονται εκτεταμένα νεκροταφεία με εκατοντάδες τάφων. Το γεγονός είχεν εγκαίρως, βεβαίως, προ της καταρτήσεως του οικείου Νόμου τεθή υπ' όψιν των κατ' εξοχήν αρμοδίων νομοθετών, πλην όμως, ουδεμία μέριμνα περιελήφθη εις τον πρόσφατον Νόμον περί Προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Ιδέ και την επομένη ενότητα:

Σημείωμα δια τον αναμορφούμενον Νόμον Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Προ οίας δήποτε αδείας κατασκευής οίου δήποτε δημοσίου ή άλλου έργου (ιδιωτικό αεροδρόμιο, ιδιωτικό Μουσείο, ιδιωτικά τουριστικά συγκροτήματα, διάνοιξις οδών, κατασκευή σιδηροδρομικών γραμμών, λιμενικών έργων κ. ά.) και δημοσιεύσεως Νόμου, Π.Δ. ή Αποφάσεων εις Φ.Ε.Κ., επιβάλλεται, ως προβλέπεται και εις άλλα κράτη με μακραιώνα πολιτισμική κληρονομιά και παράδοσι (Ιταλία, Γαλλία), να εκτελώνται προ πάσης εργασίας παντοίεις σχετικές έρευνες (γεωφυσική διασκόπησις, τηλεπισκόπησις και τηλεδιασκόπησις, μαγνητομέτρησις κ.ο.κ.), ώστε, προκειμένου να διαπιστωθή τελεσιδικώς κατά πόσον υφίστανται αρχαιότητες, να αποφασίζεται να αναληφθή η όλη έρευνα υπό της αναλαμβανούσης το όλον έργον Εταιρείας και να ορισθή ο προς εκτέλεσιν του έργου τελικός προϋπολογισμός με τελικόν στόχον την προσαρμογήν του έργου εις τα προκύπτοντα ανασκαφικά δεδομένα. Ιδιαίτερώς εις την Μεγάλην Βρεταννίαν δεν επιτρέπεται να εκτελούνται εκβραχισμοί, ταπεινώσεις λόφων και τα παρόμοια.

(Εις την Γαλλίαν, μάλιστα, εφ' όσον δεν επισημανθούν εκ των προτέρων κατά την διάρκειαν της οικείας ερέυνης αρχαιότητες και αναφανούν, αντιθέτως, κατά την διάρκειαν διεξαγωγής του έργου, υποχρεούται η αναλαβούσα την σύμβασιν/το έργον Εταιρεία να καταβάλλη την δαπάνην διευθετήσεως του θέματος εξ ιδίων.)

Αυτά επιτάσσουν η λογική, ο σεβασμός έναντι των μνημείων και της πολιτισμικής κληρονομιάς ως και η δεοντολογία και αυτό εκτελείται εν Εσπερία με πλήρη συναίσθησιν ευθυνών. Άρα και παρ' ημίν επιβάλλεται να λαμβάνωνται τα οικεία μέτρα εγκαίρως και να διεξάγονται οι απαραίτητες έρευνες., διότι, εν πολλοίς, είμεθα το μόνον κράτος, εις το οποίον καταστρέφονται τα προγονικά μνημεία.

Προς τούτο επιβάλλεται να οργανωθή ειδικό Τμήμα ή Διεύθυνσις εις το ΥΠΠΟ (έστω εις το πλαίσιον ειδικής Διευθύνσεως Επιστημονικής Έρευνας), να γίνουν λήψεις από δορυφόρους νεωτέρας γενιάς (με την μέθοδον της τηλεπισκοπήσεως και της τηλεδιασκοπήσεως) δια το σύνολον της επικρατείας και τα πλέον απομεμαχρυσμένα νησιά, ώστε να είναι δυνατόν να αντιμετωπισθή οία δήποτε κατασκευαστική ανάγκη χωρίς να αναγκασθούμε να θρηνήσωμε, μετά ταύτα, αναίτιώς καταστροφή μειζόνων συγκροτημάτων αλλά και μεμονωμένων μνημείων, που τα τελευταία είναι και τα πλέον ευπρόσβλητα.

Ενδείκνυται, κατά ταύτα, η εκ των προτέρων διεξαγωγή ενδελεχούς ερέυνης με όργανα νέων τεχνολογιών και ως παραδείγματα μνημονεύω των Όρμον του Ναυαρίνου, την περιοχήν Έραπέτρας, τον Βοτανικόν Κήπον του Θεοφράστου.

Μάλιστα, δια την περιοχήν Εραπέτρας (μεταξύ Αιγαίου και Λιβυκού)

υπάρχει Π.Δ. δια την κατασκευήν ιδιωτικού αεροδρομίου εις την περιοχὴν εις την οποίαν ἔχουν, μάλιστα, επισημανθὴ δεκάδες αρχαιολογικῶν θέσεων και, ως προέκυψεν εκ των πρώτων ερευνῶν επιφανείας, πρόκειται περί ἐξαιρετικῶς σημαντικῶν μνημείων, τα οποία καλύπτουν διαχρονικῶς τοὺς μινωικοὺς, υπομινωικούς και ιστορικοὺς χρόνους.

Το κύριον βάρος αὐτῶν των προσπαθειῶν αποτροπῆς πολλῶν δεινῶν εὐδύνονται να αναλάβουν με ἰδίαν πρωτοβουλίαν οἱ αρχαιολογικοὶ μας λειτουργοὶ τῆς Αρχαιολογικῆς Υπηρεσίας και να εισηγηθοῦν αναλόγως, ὥστε να εἶναι, ἰδιαίτερος, ἐφικτὴ ἡ σύνομη παραχώρησις ἀδειῶν εις ὅλα τα ΑΕΙ, εις ὅλα τα Ἑλληνικά Ἐπιστημονικά Ἰνστιτούτα και Κέντρα Ἐρευνῶν και εις ὅλα τα ξένα Αρχαιολογικά Ἰνστιτούτα και εις ὅλες τις ξένες Αρχαιολογικῆς Σχολές, πέρα του ἰσχύοντος αριθμοῦ ανασκαφῶν, ερευνῶν επιφανείας και συνεργασιῶν, διὰ συντονισμένην διεξαγωγὴν ερευνῶν και ανασκαφῶν εις αὐτὴν τὴν μείζονα γεωγραφικὴν περιοχὴν τῆς Ἱεραπέτρας.

Τότε θα γίνῃ κατανοητὴ ἡ μεγάλη σημασία τῆς συγχρόνως εις μείζονα γεωγραφικὴν περιοχὴν διεξαγωγῆς πλείονων ανασκαφῶν και ερευνῶν, διότι θα καταδειχθῇ και ἡ ἀνάγκη τῆς αναπτυσσομένης ἀμύλλης και ἡ ἀνάγκη του υφισταμένου εις Παχεῖαν Ἀμμον χάρις εις τον Dr. Malcolm H. Wiener μεγάλου ερευνητικοῦ κέντρου.

Προστασία πολιτιστικῆς κληρονομιάς – Σύγκλησις Διεθνούς Συνεδρίου

Ἐχει προγραμματισθῇ σύγκλησις διεθνούς Συνεδρίου περί τα τέλη του ἔτους (2007) ἢ κατὰ τας ἀρχὰς του ἐπομένου (2008), με ἀφορμὴν τα εἰκαίνια του Νέου Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, με θέμα τὴν προστασία τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς, δηλ., ὡς πιστεύω, τα *membra disjecta*, τα μισά-μισά, τα κατάσπαρτα μέλη, τα οποία εὕρηνται εις διάφορα Μουσεία του ἐξωτερικοῦ. Μόνον το γεγονός ὅτι εἶναι γνωστὸν πόθεν προέρχονται και ἐπειδὴ ἔχουν ἐξαχθῇ και κατὰ περιόδους ἀνωμαλίας (Τουρκοκρατία, Α', Β' Παγκόσμιος Πόλεμος) και αποτελοῦν προϊόντα ἀρχαιοκαπηλίας, ἀρκεῖ να καθιστᾷ υποχρεωτικὴν τὴν ἀπόδοσίν των εις τὴν χώραν προελεύσεώς των. Ἄλλως τε, αἱ ἀποφάσεις ἐπιστροφῆς των τροπαίων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἐκτελοῦνται, ἔστω και μονομερῶς, ἔχει, δηλ., ἀναγνωρισθῇ το δίκαιον των παθόντων. Μόνον ἡ Ἑλλὰς δεν μετέχει.

Θεωρῶ ἐπ'ἀνάγκης να συζητηθῇ ἡ ἀρχὴ κατὰ πόσον εἶναι δυνατόν και ἐπιτρεπτόν, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, ζωφόροι, διακοσμητικὰ σύνολα μνημείων και ἀρχιτεκτονικὰ μέλη να εἶναι διαχωρισμένα εις πλείονα Μουσεία και, μάλιστα, να μὴ ἐπιστρέφονται διὰ τὴν ἀποκατάστασιν, τὴν πλήρη, κατὰ το δυνατόν, ἀναστήλωσιν συγκεκριμένου μνημείου, ὡς ὀρθῶς ἐπραξαν οἱ υπεύθυνοι του Pergamon Museum του Βερολίνου εις τὴν περίπτωσιν του Φίλιππείου τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπί-

ας, αντιθέτως, δηλ., από την ήμισια επιστημονικήν υποχρέωσιν να καλούμεθα να καταβάλωμε, εις το Βρεταννικόν Μουσείον, άκουσον — άκουσον, την δαπάνην κατασκευής αντιγράφου του βορείου κίονος εκ της ανατολικής πλευράς του Ερεχθείου, ενώ ήτο επιβεβλημένο να επιστραφούν και αυτός ο κίων και η κλαίουσα Καρυάτις και το ανάγλυφον της ζωφόρου από το Μουσείον Αρχιτεκτονικής του J. Soane και άλλα τμήματα του αυτού μνημείου, δεδομένης της εξαιρετικής, όντως, αναστηλώσεως, που επετεύχθη υπό Έλλήνων επιστημόνων. Ή έλλειψις επιστημονικής δεοντολογίας εις αυτόν τον τομέα είναι πασιφανής και καταφανής.

Οι αδελφοί λαοί οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι δεν επιτρέπεται, πλέον, να υφίστανται *membra disjecta* (κατάσπαρτα εις διάφορα Μουσεία μέλη εκ του αυτού μνημείου) και δη και προερχόμενα εκ μνημείων ιστορικών λαών που επιζούν εισέτι (Αιγύπτιοι, Κύπριοι, Ισραηλινοί, Έλληνες και Ιταλοί), ιδιαιτέρως δε η παλαιά επιγραφή εις το Αρχαιολογικόν Μουσείον της Κωνσταντινουπόλεως, η οποία ανάγεται εις τα άγια των αγίων του κράτους του Ισραήλ.

Πιστεύω ότι η ελαχίστη υποχρέωσις, την οποίαν οφείλει να ασπασθή και να εφαρμόση η ενοποιημένη Ευρώπη, είναι όχι απλώς να επιστραφούν όλα τα λεηλατημένα, κλαπέντα, εκθεμελιωθέντα, πριονισμένα έργα τέχνης, αλλά και να ανεγερθούν δαπάναις της ιδίας της Ευρωπαϊκής Ένώσεως ειδικά Μουσεία δι' αυτά τα αρπαγέντα μέλη, που επιβάλλεται να επιστραφούν εις πλησιόχωρα της προελεύσεώς των μουσεία. Ός *terminus post quem* να τεθή το έτος 1800/01 με ό,τι αυτό συνεπάγεται, δηλ., την εκκένωσιν του Λούβρου από τα Ναπολεόντεια, του Βρεταννικού από τα Ελγίnea (και όχι μόνον), της Γλυπτοθήκης κ.ο.κ.

Ειδικώς, εν τούτοις, διά τα γλυπτά της Αφαιάς επιβάλλεται να επανενωθούν τάχιστα εις το σύνολόν των, ήτοι, να συγκεντρωθούν εις το τοπικόν —και ας επεκταθή— Μουσείον της Αφαιάς και αυτά του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών και τα ευρισκόμενα εις την Γλυπτοθήκην του Μονάχου.

Θεωρώ επάναγκες να συζητηθή εξ αρχής το θέμα το πώς είναι δυνατόν να θεωρείται «νόμιμη» η οία δήποτε κατοχή ελληνικών έργων αρχαίας ελληνικής και βυζαντινής τέχνης υπό ξένων Μουσείων. Δικαιολογείται η κατοχή αποσπασματικών και άλλων μνημείων, άπαξ και πρόκειται περί πιστοποιημένης αρπαγής;

Από μέρους μου μόνον εν ερώτημα απευθύνεται προς όλους αυτούς που κατακρατούν τμήματα, ελάχιστα μέλη από μνημεία άλλων χωρών: αυτό ακριβώς: τι νομίζουν ότι κατέχουν; νομιμοποιείται αυτή η κατοχή αποσπασματικών και άλλων μνημείων άπαξ και πρόκειται περί πιστοποιημένης αρπαγής;

Άλλά απευθύνω και το ερώτημα: διατί δεν ενήργησαν (1993), ως ώφειλαν, οι υπεύθυνοι διά την παραπομπήν της υποθέσεως των εξ αρχαίας Έπιδαύρου αρπαγέντων 543 νομισμάτων εις την Interpol ?

Εκ των αρπαγέντων έργων αρχαίας ελληνικής και χριστιανικής — βυζαντινής τέχνης ενδείκνυται να καταβληθή σύντονος προσπάθεια να επιστραφούν, πέρα όσων διά τα οποία καταβάλλεται συνεχής προσπάθεια εκ μέρους του Έυρου-

γείου Πολιτισμού, και όλα τα άλλα τα οποία ανηρπάγησαν κατά τον παρελθόντα 20όν αιώνα, ων μεταξύ η επιγραφή εκ του αρχαιολογικού χώρου του 'Ραμνούντος από το Harvard, τα 543 προσφάτως (1993) δημοσιευθέντα νομίσματα εκ της περιοχής της αρχαίας Επιδαύρου, τα αντικείμενα (κατά βάσιν νεολιθικών χρόνων) εκ των ιδιωτικών συλλογών της Λαρίσης εκ του φρουρίου της Bamberg της Βαυαρίας, το κεντρικόν τμήμα της επιτυμβίου στήλης του Μουσείου της Βραυρώνος εκ του Palazzo Altemps της 'Ρώμης, τα ημίση των κλασσικών χρόνων επιτυμβίων στηλών, των οποίων το κατώτερον τμήμα ευρίσκεται εις το Μουσείον Βραυρώνος, τα πολύτιμα κτερίσματα εκ του θαλαμωτού τάφου της πανοπλίας του νεκροταφείου των Δενδρών και υπέρ παν άλλο αι εκατοντάδες των αρπαγέντων υπό των Βουλγάρων κατά την διάρκειαν του Α' Παγκοσμίου Πολέμου χειρογράφων εκ των 'Ιερών Μονών Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης, ως και το σύνολον του Σιναΐτικου Κώδικος εκ των Μουσείων εις τα οποία έχει διασπαρή ασπλάχνως και παρά πάσαν επιστημονικήν δεοντολογίαν. Τι θεωρούν ότι κατέχουν; Μεμονωμένα φύλλα; Τι σημαίνει αυτό; Τι σημασίαν έχουν; Διατί να κατέχουν τμήματα της προσόψεως του θησαυρού του Ατρέως των Μυκηνών; Διατί να μη συνυπάρχουν εις το Νέον Μουσείον Ακροπόλεως όλα τα ανάγλυφα του ναού της Απτέρου Νίκης; Διατί να κατακρατώνται μεμονωμένα αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά εκ του Ερεχθείου εις το Λονδίνον; Δεν αποτελούν αδιάσπαστον σύνολον, το οποίον επιβάλλεται να εκτίθεται εν συνόλω εις τον αυτόν χώρο; Δεν αποτελούν μέλη του αυτού οργανισμού, τα οποία επιβάλλεται να συμβάλλουν διηλεκώς εις την πληρότητα και εις την στατικήν αρτιότητα του μνημείου εκ του οποίου προέρχονται; Δεν υπάρχει επιστημονική δεοντολογία εις αυτόν τον τομέα;

Είναι δυνατόν να θεωρείται ότι αγάλματα, προ αιώνων αρπαγέντα και ανευρισκόμενα εις άλλες θάλασσες, εις άλλα κρατικά ύδατα, δεν ανήκουν εις την 'Ελλάδα, άπαξ και υπό ουδενός αμφισβητείται η αποκλειστική ελληνική καταγωγή των;

Είμεθα, εξ άλλου, με ιδίαν υπαιτιότητα, το μόνον κράτος, το οποίον δεν μετέχει των κατ' επανάληψιν συγκαλουμένων ετησίως διεθνών συνόδων διά τα κλαπέντα και διά τα αρπαγέντα κατά τον Β' Παγκόσμιον Πόλεμον έργα τέχνης. Κεντρικός φορέύς έχει οργανωθή και δραστηριοποιείται εις την πόλιν Βρέμην της Βορ. Γερμανίας.

'Η επιστημονική δεοντολογία

'Η επιστημονική δεοντολογία επιβάλλεται να εφαρμόζεται εκ μέρους των υπευθύνων και αρμοδίων ελληνικών αρχαιολογικών λειτουργών εις όλο της το εύρος. Προς τούτο, βεβαίως, ενδείκνυται η ψηφιακή καταγραφή, ως επιτελείται καθ' υποδειγματικόν τον τρόπον εις την Διεύθυνσιν Εθνικού Αρχείου Μνημείων του ΥΠΠΟ και εις τα πολυάριθμα ανά την επικράτειαν Μουσεία και Συλλογάς.

Αποτελεί υποχρέωσίν μας, όλων μας, να παραδίδωμε προς εκτύπωσιν πλήρως τεκμηριωμένα χειρόγραφα και αυτό με πλήρη γνώσιν του αρχαιικού υλικού και των υφισταμένων αρχαιοτήτων, που είναι, εν πολλοίς, απρόσιτες και, μερικώς, λόγω του τεραστίου πλήθους που εκπροσωπούν, ακατάγραφοι εις τις αποθήκες των Μουσείων και των Συλλογών.

Αποτελεί υποχρέωσιν των υποψηφίων διδασκτόρων να έχουν απόλυτον ισχύν αι υπ' αυτών εκπονούμεναι διατριβαί επί διδασκαλία, τουθ' όπερ σημαίνει ότι επιβάλλεται να έχουν λάβει υπ' όψιν τους το σύνολον του συγκριτικού υλικού, άλλως αυτά δεν έχουν ισχύν. Εν τούτοις, υπάρχουν ακατάγραφοι αρχαιοτήτες και δηλούται υπό των αρμοδίων αρχαιολογικών λειτουργών ότι είναι αδημοσίευτοι και δεν τίθενται υπ' όψιν των μελετητών τα δωρηθέντα, τα αγορασθέντα, τα υπ' αυτών ζητηθέντα και απαιτηθέντα από αρχαιοπωλεία αντικείμενα και τα προϊόντα αρχαιοκαπηλίας κατασχεθέντα. Αυτά, όμως, δεν καλύπτονται από πνευματικήν ιδιοκτησίαν. Περιλαμβάνονται, όμως, και εις τα ατύπως θεωρούμενα ως αδημοσίευτα, ως και τα του προπαρελθόντος αιώνος αδημοσίευτα εισέτι ευρήματα.

Άρα, απαιτείται λύσις. Ύπάρχει: άμεσος ψηφιακή καταγραφή και αναδασμός του υλικού χάριν, ιδία, των νέων αρχαιολόγων, που δεν διαθέτουν ίδιον υλικόν προς μελέτην και δημοσίευσιν. Πότε θα ανοίξουν αι θύρες των αποθηκών με τις γνωστές τρομακτικές ποσότητες των ευρημάτων εκ των μεγάλων δημοσίων έργων, εκ της κατασκευής εθνικών αρτηριών, αεροδρομίων; Αι εκατοντάδες των νέων εντεταγμένων συμβασιούχων αορίστου χρόνου αναμένουν το σύνθημα, διά να λάβουν την άδειαν να μελετήσουν και να δημοσιεύσουν τον αμητόν εκ των έργων της Αττικής οδού, της Εγνατίας (ανάγνωθι Φιλιππίου) οδού. Να παύσουν να είναι διαχειριστάι και να εντρυφήσουν εις την έρευναν προς δημοσίευσιν. Πότε; Δει δη χρημάτων και καλής θελήσεως. Παράγων, ο οποίος ουδόλως ελήφθη υπ' όψιν κατά τις σχετικές εξαγγελίες περί ορισμού/περιορισμού του χρόνου ισχύος της πνευματικής τους ιδιοκτησίας διά τα ευρήματά τους. Ποίοι αναμένουν να τους απογοητεύσουν ότι, δήθεν, παρήλθεν η περιώνυμος πενταετία και, εφ' όσον δεν εχρηματοδοτήθησαν, έχουν απολέσει το δικαίωμα δημοσιεύσεως; Δεν γνωρίζω να έχη όποτε δήποτε ασχοληθή ο ΣΕΑ με επιστημονικά θέματα κατά τις συγκαλούμενες Γενικές Συνελεύσεις του. Ουδεπώποτε.

Μήπως επέστη ο χρόνος, επί παραδείγματι, κατά το φθινόπωρον του διανομένου έτους να συγκαλέσθ η από επταετίας αναμενόμενον Συνέδριόν του με θέμα εν: «Επιστήμη, επιστημονικά υποχρεώσεις, επιστημονικά δημοσιεύσεις, επιστημονική δεοντολογία και φιλελευθεριότης - υλοποίησις»; Ευχόμεθα να τείνη ευήκοον ους ο επί του Πολιτισμού κ. Ύπουργός προς ενίσχυσιν του εγχειρήματος.

Συναφές, εξ άλλου, θέμα ενδείκνυται να αντιμετωπισθή, έστω και τώρα αν και το είχα θέξει εις τους αρμοδίους ήδη κατά την δεκαετίαν 1990: εις τις πρώην αμερικανικές βάσεις του Έλληνικού και της Νέας Μάκρης, εφ' όσον δεν έχουν

διατεθή τελεσιδικώς εις διαφόρους (τοπικοί δήμοι), οι εκτάσεις τους, ευχής έργον θα ήτο να χρησιμεύσουν ως (φυλασσόμενα) εργαστήρια συντήρησης οι υφιστάμενες (;) εγκαταστάσεις και να διευθετηθούν εις ελευθέρους χώρους των τα ανευρισκόμενα/ανασκαφέντα μνημεία προκειμένου να μη διαλύωνται, αλλά να είναι προσιτά/επισκεψίμα. Αποθηκευτικοί χώροι υπάρχουν εκεί ικανοί τον αριθμόν, διά να αποθηκευθούν και να αναπτυχθούν τα πάσης φύσεως ευρήματα των μεγάλων δημοσίων, ιδία, έργων της τελευταίας δεκαετίας και όχι μόνον.

Θέμα συναφές υπάρχει περαιτέρω: εις το πλαίσιον της νοουμένης και μη κατισχυούσης επιστημονικής δεοντολογίας.

Είναι γνωστόν ότι σεβόμεθα τα επιστημονικά δικαιώματα των ανασκαφών των ξένων αρχαιολόγων, των ξένων Πανεπιστημίων και Έπιστημονικών Κέντρων Ακαδημιών. Αλλοδαποί, όμως, συνάδελφοι δίδουν ως θέμα εκπονήσεως διατριβής επί διδακτορία ή και διπλωματικής εργασίας με περιλαμβανόμενον μη δημοσιευμένον υλικόν, οπότε και εκθέτουν τους νέους υποψήφιους διδάκτορας και δημιουργούν ποικίλα προβλήματα, διότι αυτομάτως: α) εκπαρθενεύεται κατά τρόπον ατελή/ανεπαρκή το θέμα,

β) άπαξ και δεν είναι εις θέσιν να έχουν υπ' όψιν των το σύνολον του εκ της ανασκαφής προελθόντος ανασκαφικού υλικού,

γ) κατά συνέπειαν, δεν έχουν, ελλείψει πληρότητος, οίαν δήποτε επιστημονικήν ισχύν, ως διατριβαί, ενώ

δ) συγχρόνως, υποκλέπτουν—ούτως ή άλλως—ιδέες και συμπεράσματα, τα οποία δεν έχουν διατυπωθή είσέτι από τους ανασκαφείς,

ε) με αποτέλεσμα, να επισύρουν την μήνιν του νομίμου ανασκαφέως.

Τα Τμήματα Ίστορίας-Αρχαιολογίας των ελληνικών Α.Ε.Ι. οφείλουν να συνεργασθούν και να αποστέλλουν εις το ΥΠΠΟ, εις την εν Αθήναις Αρχαιολογικήν Έταιρείαν, εις το Εθνικόν Ίδρυμα Ερευνών, εις την Ακαδημίαν Αθηνών και εις τα λοιπά ιδιωτικά Μουσεία τα θέματα των εκπονουμένων διπλωματικών εργασιών και διατριβών επί διδακτορία, ώστε να διαβιβάζεται όλο αυτό το υλικό εις τις ξένες Αρχαιολογικές Σχολές των Αθηνών και να ενημερώνωνται εκείθεν τα εκπαιδευτικά και τα ερευνητικά εις τις χώρες τους Ίδρύματα, αντιστοιχώς, ενώ είναι, πιστεύω, δυνατόν να συνεργάζωνται υποψήφιοι διδάκτορες και αρχαιολογικοί λειτουργοί εις περιπτώσεις αδημοσιεύτου υλικού.

Έξ άλλου, με επιστημονικήν ευθύνην των συγκαλούντων όπου δήποτε Διεθνή Συνέδρια, των υπευθύνων εκδόσεως περιοδικών και άλλων συλλογικών δημοσιευμάτων/ τόμων να μη περιλαμβάνωνται εργασίαι άνευ αδείας δι' αδημοσίευτο υλικό (ήμισυ αετώματος εκ Φιγαρέτου Κερκύρας) ή που προκύπτουν και δι' άρτι παρουσιασθέν (ιδιότυπον) εύρημα («δίρριχτοι» κατά την οροφήν θαλαμωτοί τάφοι). Όλες αυτές δημοσιεύσεις, που στερούν από τον ανασκαφέα την πλήρη δημοσίευσιν και αξιοποίησιν του ευρήματός του, διότι αυτό, κακά τα ψέμματα,

ισχύει και διά τους κανονικώς δημοσιεύοντας τα ευρήματά των και, δυστυχώς, πληττομένους.

Δι' όλα ισχύει το «δει δη χρημάτων» και το ΥΠΠΟ οφείλει πρωτίστως εις αυτόν τον τομέα να ανταποκρίνεται κατά τας υποχρεώσεις του με απόλυτον συναντίληψιν.

Όμοίως, αυτό ισχύει και διά την έκθεσιν μεμονωμένων αντικειμένων εις τα Μουσεία, διά τα οποία νέα εκθέματα ενδείκνυται να δημοσιεύουν οι έχοντες τα δικαιώματα πάραυτα τις παρατηρήσεις τους και την χρονολόγησίν των, ενδεχομένως και προ της εκθέσεώς των, προκειμένου να μη υποκλέπτονται υπό επισκεπτών του Μουσείου των. Το θέμα θα επιλυθῇ μόνον εφ' όσον αναλάβουν αι κατά τόπους Εφορείαι Αρχαιοτήτων την πρωτοβουλίαν εκδόσεως ιδίων περιοδικών και άλλων εντύπων και σπεύδουν οι εις αυτάς υπηρετούντες αρχαιολογικοί λειτουργοί να δημοσιεύουν, έστω και ιδιαιτέρως, τα εκάστοτε νέα εκθέματα.

Εμνημονεύθη η υποχρέωσις του ΥΠΠΟ να προβῇ εις νομοθετικήν ρύθμισιν χάριν κατά προτεραιότητα εκπληρώσεως της υπ' αριθ. δύο (2) υποχρεώσεώς του, ήτοι, 1) πέρα της βασικής προστασίας, αναδείξεως των μνημείων, αλλά και 2) χάριν της επιστημονικής αξιοποιήσεώς των, ρύθμισις που έχει πλείονας πα-
ραμέτρους και, βεβαίως, ουσιαστικά αποτελέσματα με την δυνατότητα της κατά τον λυσιτελέστερον τρόπον αξιοποίησιν του νεωτέρου επιστημονικού δυναμικού.

Διεύθυνσις Επιστημονικής Έρευνας

Διά νέου αναμορφωμένου Οργανισμού του ΥΠΠΟ θα είναι δυνατόν να δημιουργηθῇ

Διεύθυνσις Επιστημονικής Έρευνας, δίκην Επιστημονικού Διευθυντηρίου, το οποίον και θα αναλάβῃ:

- α) την σύνταξιν εσωτ. Οργανισμού,
- β) τους στόχους που θα επιδιώξῃ και θα εφαρμόσῃ,
- γ) την δημιουργίαν συντακτικῶν επιτροπῶν και ομάδων εργασίας χάριν δημοσιεύσεως αδημοσιεύτων μεγάλων παλαιῶν ελληνικῶν αρχαιολογικῶν ανασκαφῶν και μεζόνων εκδοτικῶν έργων διά τον μεζίονα Έλληνισμόν, ώστε:
 - 1) να προβῇ εις αναδασμόν του υφισταμένου αδιαθέτου και αδημοσιεύτου υλικού και κατανομήν αυτού,
 - 2) να προβῇ εις τον ενδεικνυόμενον προγραμματισμόν και
 - 3) να συντονίσῃ την χρηματοδότησιν προς υλοποίησιν όλων τούτων των μεζόνων έργων και να συνεχίσῃ δι' εθνικῶν πόρων την χρηματοδότησιν συνεχίσεως εργασίας προς δημοσίευσιν των αδημοσιεύτων παλαιῶν ελληνικῶν ανασκαφῶν (Αρμένιοι, Τανάγρα, περιοχή Χαιρωνείας), διά να επιτρέψῃ εις

- τους νεωτέρους Έλληνες αρχαιολόγους να ανταποκριθούν εις τις συγγραφικές των υποχρεώσεις, έτι δε
- 4) να συντονίση την επιβαλλομένην ανασκαφικήν έρευναν,
 - 5) να μεριμνά διά την αποδοχήν και ικανοποίησιν των αιτημάτων των επί μέρους μελετητών,
 - 6) να ιδρύση ειδικόν τμήμα τεκμηριώσεως περί των αρπαγέντων και κλαπέντων έργων αρχαίας και βυζαντινής τέχνης με στελέχωσιν μέσω αρχαιολόγων, επιτίμων εφόρων αρχαιοτήτων, ομοτίμων καθηγητών Αρχαιολογίας, νομικών, επιφανών μελών της ελληνικής κοινωνίας και παλαιμάχων αξιωματούχων υπηρεσιών καταδιώξεως και πατάξεως της αρχαιοκαπηλίας προς ανάκτησιν όλων αυτών των έργων και άλλων παλαιόθεν αρπαγέντων,
 - 7) να ιδρύση επιστημονικά κέντρα (πέρα των λειτουργούντων και υπολειπόμενων Ινστιτούτων Αρχαιολογικών Έρευνών των δέκα τριών Περιφερειών), ήτοι, προς προαγωγήν των σπουδών διά τον αθλητισμόν κατά την αρχαιότητα (εις αρχαίαν Ολυμπίαν), διά το αρχαίο θέατρον (και εις Επίδαυρον), διά την μελέτην των χαλκίνων έργων της αρχαιότητος (εις αρχαίαν Ολυμπίαν), διά τον Νεολιθικόν πολιτισμόν (εις Βόλον), διά τον Μυκηναϊκόν πολιτισμόν (εις Μυκήνες), διά τον Μινωικόν πολιτισμόν (εις Ήράκλειον), διά την αρχαίαν ελληνικήν θρησκείαν (εις Τρίπολιν, άπαξ και η Αρκαδία θεωρείται λίκνον της αρχαίας ελληνικής θρησκείας), διά τα μάρμαρα (εις Θάσον και εις Παροναξίαν), διά την υποβρύχιον αρχαιολογίαν (εις Νιόκαστρον Πύλου), που «έμεινε εις τα χαρτιά», διά τον μοναστικόν βίον (εις Ουρανούπολιν), διά τον Νεοκλασσικισμόν (εις το ΕΜΠ επί της οδού Πατησίων με άμεσον οργάνωσιν αντιστοίχου Μουσείου εις το ανεπαλήπτου κεντρικόν μνημείον του Λυσάνδρου Καυταντζόγλου), όλα αυτά εις το πλαίσιον των εκάστοτε αρμοδίως υπό της Ε. Ε. προκηρυσσομένων προγραμμάτων περί της δημιουργίας υποδομής διά τον χώρον της επιστημονικής έρευνας
 - 8) να ιδρύση ειδικόν κέντρον διά την ανάδειξιν των αρχαιολογικών χώρων κατά μήκος της Φιλιππείου οδού (άλλως Εγνατία οδός),
 - 9) να μεριμνήσῃ διά την υλοποίησιν προγραμμάτων, τα οποία θα αποσκοπούν εις την οργάνωσιν μέσω αναδεικνυομένων ομοειδών μνημείων (ναοί εις Ηλείαν, θολωτοί τάφοι εις Μεσσηνίαν, βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων ναύδρια εις Μάνην, μακεδονικοί τάφοι ανά την Μακεδονίαν κ.ο.κ.) αρχαιολογικών και πολιτιστικών διαδρομών με ποδηλατολωρίδες προς ανάπτυξιν του εκάστοτε τοπικού πολιτιστικού τουρισμού,
 - 10) να ιδρύση ειδικόν κέντρον φωτογραμμετρίας διά τα αρχαία θέατρα (εις Άργος), διά τους αρχαίους πύργους (εις Βραυρώνα ή εις Νάξον ή εις Κέα), διά τα μεσαιωνικά φρούρια (εις Καλαμάταν και εις Χανιά), διά τις Ίερές Μονές, (εις Ουρανούπολιν), διά τους μακεδονικούς τάφους (εις Βέροιαν),

- 11) να ιδρύση ειδικών οργανισμών (εκτός του μη προς τούτο ενδεικνυομένου ΟΠΕΠ) χάριν οργανώσεως μειζόνων εκθέσεων διά τον μείζονα Έλληνισμόν, μειζόνων θεματικών ενοτήτων, ως διά την Μακεδονίαν, σε συνεργασίαν με την Διεύθυνσιν Μουσείων και όχι να αναλαμβάνουν μονίμως ξένα Μουσεία και ένιοι φιλέλληνες αρχαιολόγοι την πρωτοβουλίαν να οργανώσουν μείζονες διεθνείς εκθέσεις διά τον Πολύκλειτον, διά τον Λύσιππον, διά τον Πραξιτέλη, διά τον Ευφρόνιον και όχι να αναλαμβάνουν να κηρύττουν (2004) έτος Μεγάλου Αλεξάνδρου εις την Ανατολήν, ενώ δεν εωρτάσαμεν την 2.500ήν επέτειον της γεννήσεως του Σοφοκλέους,
- 12) να ανεγείρη και να ιδρύση ειδικών Μουσείων διά μείζονες εκθέσεις (επί της οδού Πειραιώς), όπου θα είναι δυνατόν να αναπτυχθούν και μείζονες αναπαραστάσεις χάριν του διδακτικού χαρακτήρος / προσορισμού όλων αυτών των εκθέσεων,
- 13) να προτείνη εις την αρμοδίαν Γεν. Διεύθυνσιν της Ευρωπαϊκής Ένώσεως να ιδρυθή εις την Ελλάδα, ως κοιτίδα του ευρωπαϊκού πολιτισμού, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Αρχαιολογίας «Έρρίκος Σλήμαν» (μετά ξενώνος) εις τον Μαραθώνα, λίκνον του έθνους των Έλλήνων,
- 14) να ιδρύση σε συνεργασίαν με το Υπουργείον Εξωτερικών τα αναμενόμενα από δεκαετιών να ιδρυθούν Έλληνικά Αρχαιολογικά Ινστιτούτα εις Λευκαδίαν, Ίεροσόλυμα, Αλεξάνδρειαν, Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν, Σόφια, Βουκουρέστι, Κίεβον, Μόσχαν (όπου και κτήριο της Ι. Μ. Ίβήρων), Άγ. Πετρούπολιν, Τίρανα, Ρώμην (άνευ μέχρι τούδε οίου δήποτε εξοπλισμού) και να μεριμνά ήδη πρό της ιδρύσεώς των διά τον εσαεί εμπλουτισμόν της βιβλιοθήκης, των αρχαιομετρικών, φωτογραφικών και γεωγραφικών των αρχείων,
- 15) να ιδρύση κεντρικόν όργανον που θα είναι επιφορτισμένο σε συνεργασίαν με την ευδοκιμούσαν Διεύθυνσιν Μουσείων και Μουσειακής Πολιτικής με την εκ βάθρων αναμόρφωσιν των Αρχαιολογικών Μουσείων με προβλεψιν και διά τις απαραίτητες και σε μέγalon αριθμόν αναπαραστάσεις, ώστε να αποβή το πρώτον διδακτικός ο χαρακτήρας των,
- 16) να μεριμνά διά την παροχήν αδείας συνεχίσεως συστηματικών ανασκαφών υπό μελών της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας,
- 17) να μεριμνά διά την απαλλοτρίωσιν αρχαιολογικών χώρων, εις τους οποίους επιβάλλεται επέμβασις και να εισηγείται συναφώς εις τα αρμόδια όργανα προς εξασφάλισιν της, εκάστοτε, αναγκάιας χρηματοδοτήσεως λόγω των ηυξημένων αναγκών και της αδυναμίας της Πολιτείας να αντιμετωπίση τό σύνολον των αναγκών τούτων,
- 18) να σχηματίση ειδικήν μονάδα εξετάσεως των ορεινών περιοχών της Μακεδονίας προς περαιτέρω εντοπισμόν αγνώστων αρχαιολογικών χώρων και ταφικών μνημείων,

- 19) να συγκαλή κατ' έτος ειδικόν συμπόσιον διά τις ανακοινώσεις/διά την Λογοδοσίαν της ετησίας δραστηριότητος των Εφορειών Αρχαιοτήτων, των Αρχαιολογικών Μουσείων, των Αρχαιολογικών Ίνστιτούτων, των ξένων Αρχαιολογικών Σχολών των Επιστημονικών Ιδρυμάτων, των Τομέων Αρχαιολογίας και Ιστορίας, ώστε να δημοσιοποιείται η καθόλου επιτευχθείσα πρόοδος υφ' όλων των φορέων τούτων εις την ανασκαφικήν αρχαιολογικήν έρευναν, ως επιτελείται εις τα γειτονικά κράτη, έτι δε
- 20) να ενισχύση τις ανασκαφές Πανεπιστημιακών Ίδρυμάτων και των Έλληνικών Ερευνητικών Ίδρυμάτων συνυπολογιζομένης και της παραχωρήσεως μειζόνων αρχαιολογικών χώρων (Παραδημή, Σέσκλον/Διμήνι, Μαραθών, Σαλαμίς, Θουρία και Ακοβίτικα) χάριν επαρκούς πρακτικής ασκήσεως των φοιτητών Αρχαιολογίας,
- 21) να συντονίση μετά του Ίδρύματος Κρατικών Ύποτροφιών την προκήρυξιν ειδικεύσεων διά την μετεκπαίδευσιν των λειτουργών απάντων των κλάδων του ΥΠΠΟ,
- 22) να ενισχύση το έργον των Τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας των ΑΕΙ χάριν ιδρύσεως και λειτουργίας περιφερειακών Εκπαιδευτικών Κέντρων Αρχαιολογίας (Βεργίνα, Σαλαμίς, Χώρα Τριφυλίας, Μυστράς, Σέσκλον/Διμήνι, Ακρωτήρι Θήρας, Μαραθών κ.ο.κ.),
- 23) να μεριμνά διά την κατ' έτος δημοσίευσιν εις το έγκριτον περιοδικόν American Journal of Archaeology του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου της Αμερικής εκτενεστάτου Χρονικού [αρχής γινομένης διά το διανυόμενον έτος (2007)], εις τα έστω ιδιωτικά περιοδικά Antike Welt (Mainz), Archeo (Roma), Archéologia (Paris), προκειμένου να παραδίδεται κατά τα τέλη του επομένου έτους (2008) το απαραίτητον υλικόν [εκθέσεις ανασκαφών, ερευνών επιφανείας, υπεδάφους και σπηλαίων, υποβρυχίου αρχαιολογίας, αρχαιομετρίας και επιτελικού προγραμματισμού, συγκλήσεις συναφών Συνεδρίων, οργάνωσις εκθέσεων, κατάλογοι εκδόσεων, προγραμματισμός επιστημονικών (και διεπιστημονικών) προγραμμάτων με εκτενείς λίστες οικείων Ίδρυμάτων και φορέων, οργανισμών, που δυνατόν να προσφέρουν οικονομικήν ενίσχυσιν (ΕΕ, ΥΠΠΕ/ΥΠΠΟ, Ακαδημία Αθηνών, ΓΓΕΤ, ΙΚΥ/Έπ. Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΑΕΙ, Αρχαιολογική Έταιρεία, Μορφωτικά Ίδρύματα των Έλληνικών Τραπεζών, Ίδρύματα Νικολάου Π. Γουλανδρή, Βασ. Θεοχαράκη, Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου, Ιω. Λάτση, Σπ. Νιάρχου, Αλέξ. Σ. Ωνάσης, Institute of Aegean Prehistory, Packard, Volkswagen Stiftung κ.ο.κ.), εις τις οποίες λίστες, πάντοτε, να περιλαμβάνωνται και όλες οι πρωτοβουλίες και δραστηριότητές των],
- 24) να συντονίση άμα τη αναλήψει του σχετικού έργου την προσπάθεια διά την συγγραφήν υπό Έλλήνων ιστορικών, αρχαιολόγων και εθνολόγων του έργου «Οι Αιγαιοαίολοι και οι Έλληνικοί πολιτισμοί της Μ. Ασίας»,

- 24) να συντονίση αντιστοίχως την προσπάθεια διά την συγγραφήν υπό 'Ελλήνων ιστορικών, αρχαιολόγων και εθνολόγων του έργου «'Η διάδοσις του 'Ελληνικού πολιτισμού και της 'Ελληνικής γραφής εις την Νότιον Ιταλίαν και εις την Σικελίαν – εγκαθίδρυσις και επιβιώσις μέχρι και σήμερον», έτι δε
- 25) να ανεγείρῃ και να ιδρύσῃ εις Αθήνας ή εις Αττικήν μείζον Συνεδριακόν Κέντρον μετά παραρτημάτων και ξενώνων, ως αυτό της Μαδρίτης, ώστε να συγκαλῶνται μείζονα Διεθνή Συνέδρια διά τον χώρον των Ανθρωπιστικών Επιστημών.

Βεβαίως, το ΥΠΠΕ/ΥΠΠΟ κατέχει πλήθος κτηρίων ανά το λεκανοπέδιον, πλην όμως, επιβάλλεται να αντιμετωπίσῃ πολλές από τις κτηριακές που θα προκύβουν ανάγκες μέσω κτηρίων της οδού Πειραιώς. Ήδη είχε μελετηθῇ ο πολεοδομικός αυτής της μείζονος περιοχῆς σχεδιασμός, αλλά έχουν ενσκήψει πλείστα ὅσα νυκτερινά κέντρα.

Το ζητούμενον, όμως, είναι να μετατραπῇ αὕτη ἡ σημαντική, πλην, όμως, πολιτιστικῶς απολύτως υποβαθμισμένη, οδική αρτηρία εις Λεωφόρον Μουσείων και Πολιτισμοῦ με ἀνάπτυξιν πληθώρας Μουσείων και ἄλλων αρχείων εις τα πρώην τεράστια βιομηχανικά συγκροτήματα. Εἰς αὐτόν τον τομέα ἐνδείκνυται να συνεργασθούν το 'Υπ. Πολιτισμοῦ και οἱ Τράπεζες.

Κατ' αὐτόν τον τρόπον θα δικαιωθῇ και το ὄραμα της Ειρήνης Παπά με το Θεατρικόν της Σχολῆς και το ὄραμα του Αγγέλου Σπυρ. Δεληβορριά με το Πολιτιστικόν Κέντρο του Μουσείου Μπενάκη. 'Η μαγιά της Ανωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν θα θάλλῃ μετά τινες δεκαετίες και ἡ πολιτιστικὴ ζωὴ του Λεκανοπεδίου θα ἔχῃ ἀνεύρει την ιδανικὴν της διέξοδον με την εγκατάστασιν πληθους φορέων εις τα αξιοποιούμενα, πλέον, κατὰ τον καλλίτερον δυνατόν τρόπον, ως ἐσημειώθη, πρώην βιομηχανικά συγκροτήματα.

Άλλη πρωτοβουλία του ΥΠΠΕ/ΥΠΠΟ δυνατόν να εἶναι να υποστηριχθῇ ἡ δημιουργία Μουσείων εις τους χώρους του Εθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, συγκεκριμένως, του μνημονευθέντος διά τον Νεοκλασικισμόν και της 'Ιστορίας της Αρχιτεκτονικῆς εις το κεντρικόν καλλιμάρμαρον του Αυσάνδρου Κανταντζόγλου, των έργων των αποφοίτων και ὄχι μόνον της Ανωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν εις την ἀριστεράν πτέρυγα του συγκροτήματος, της 'Ιστορίας του 'Ιδρύματος εις το κτήριο της Παλαιάς Πρυτανείας, ως ἐσημειώθη ἀνωτέρω, ενώ τα λοιπά κτήρια να παραχωρηθούν εις το ὁμορον Εθνικόν Αρχαιολογικόν Μουσείον, ώστε με υπογείαν διασύνδεσιν, να χρησιμεύσουν διά την ἀνάπτυξιν ποικίλων Συλλογῶν του ΕΑΜ, του Επιγραφικοῦ Μουσείου και με αξιοποίησιν των ἀμφιθεάτρων μετά την ἀπαραίτητον ρύθμισιν του θέματος μερίμνη της Γεν. Διευθύνσεως Κληροδοτημάτων των 'Υπ. Οικονομικῶν και Εθνικῆς Οικονομίας.

Ἀς μὴ κατηγορηθῇ ὅτι ἐπιδιώκεται ἰδρύσις μικροῦ ΥΠΠΕ εις τους κόλπους του. Ἀπλῶς, ἡ νέα αὕτη Διεύθυνσις Συντονισμού και 'Υλοποιήσεως της Επι-

στημονικής Έρευνας θα αποτελή αυτό το σχετικό επιτελικό όργανο, εφ' όσον το ΚΑΣ συνεχίση την εκτέλεσιν της αποστολής του.

Δικαιούμεθα, τέλος πάντων, να αποκτήσωμε, τουλάχιστον, το ελληνικόν Corpus των κρητομυκηναϊκών λαρνάκων, τον Δεσπίνειον Helbig των Αθηνών, το σύνολον των φωτογραμμετρικών αποτυπώσεων των αρχαίων ελληνικών θεάτρων, των αρχαίων ελληνικών πύργων, των βυζαντινών Ίερών Μονών, των μεταγενεστέρων φρουριών, το σύνταγμα των μακεδονικών τάφων, πλήρες Corpus Vasorum Antiquorum με το ίδιον κεραμικόν υλικόν των ελληνικών Μουσείων εξ ανασκαφών, κατά βάσιν, της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας, των ελληνικών ΑΕΙ, της Αρχαιολογικής Ύπηρεσίας κ.ο.κ., το σύνολον των τεχνικών κεραμικής της Κρήτης των προϊστορικών και πρωτοϊστορικών χρόνων, το σύνολον της κεραμικής των προϊστορικών Κυκλάδων, το σύνολον των αρχαίων ελληνικών, των ρωμαϊκών, αλλά και των βυζαντινών κοσμημάτων, το σύνολον των αποτυπώσεων των έργων του Ερνέστου Τσίλλερ μέσω της δημοσιεύσεως των κτισμάτων, που ενεπνεύσθη εις το πλαίσιον του Νεοκλασικισμού και το σύνολον των περιπτώσεων της εις όλην την υφήλιον αναβιώσεως και της αναγεννήσεως των αρχαίων ελληνικών αρχιτεκτονικών ρυθμών.

*Δημοσίευσis των Ανασκαφών Μυκηνών των Έρρίκου,
Σοφίας Σλήμαν και Παναγιώτου Σταματάκη*

Ειδικώς διά το σημείον υπ' αριθ. 5 (σελ. 430) επιθυμώ να αναφερθώ εις προσωπικήν περίπτωσιν:

από του έτους 1989 αναμένω να μου δοθή η άδεια να μελετήσω με ικανήν ερευνητικήν ομάδα διδασκόντων και υποψ. διδασκόντων τα ανασκαφικά ευρήματα εκ πηλού (όστρακα, αγγεία, ειδώλια) του Έρρίκου Σλήμαν εκ Μυκηνών σε συνδυασμόν με το ημερολόγιον και με τις καταγραφές του Παν. Σταματάκη, δηλ., το απαραίτητον αρχειακόν υλικόν, το οποίον φέρεται ότι έχει, κατά το πλείστον, μέχρι τούδε «εξαφανισθή».

Αναμένω να μου παραδοθή αυτό το υλικό (αρχειακό και ανασκαφικό) με την σχετικήν έγκρισιν, την οποίαν μου είχαν υποσχεθή (ΕΑΜ) εγγράφως εν έτει 1989 ότι θα αντιμετωπισθή υπό του τοπικού Συμβουλίου Στερεάς Ελλάδος, και το οποίον υλικόν ουδείς/ ουδεμία (έτερος/ετέρα) συνάδελφος αρχαιολόγος είχε προγραμματίσει προ εμού να μελετήση και να δημοσιεύση.

Επειδή εκ μέρους της Αρχαιολογικής Ύπηρεσίας δεν υπήρξεν ανταπόκρισις, απευθύνω με το μετά χείρας κείμενόν μου το αίτημά μου προς άμεσον αποδοχήν, άπαξ και πρέπει να υπάρχη το σχετικόν υλικόν, διά το οποίον έχω όλα τα λοιπά απαραίτητα στοιχεία.

Εννώ ότι επιβάλλεται να υπάρχη απόλυτος φιλελευθεριότης και ανταπό-

κρίσις εις αυτόν τον τομέα εκ μέρους των αρμοδίων και να μη εφαρμόζεται η μέθοδος: «προβάλλεται κώλυμα, προκαλείται απογοήτευσις, εγκαταλείπεται το πρόγραμμα».

Έχω, επί πλέον, καταστήσει γνωστόν με συναφή ανακοίνωσιν μετά των συνεργατιδών μου κ. κ. Πηγής Καλογεράκου, δ. Φ. και υποψ. διδ. Ιωάννας Βουρεξάκη κατά το κατά Απρίλιον 1990 υπ' εμού εις Αθήνας συγκληθέν διά τα εκατόν (100) έτη από του θανάτου του Έρρίκου Σλήμαν Συνέδριον ότι σκοπεύω να προβάω εις εκτενή δημοσίευσιν μετά συνεργατών μου του σχετικού υλικού με μοναδικόν στόχον να δημοσιεύσω τις αδημοσίευτες ανασκαφές του Έρρίκου Σλήμαν εις τις Μυκήνες. Σημειωτέον ότι το έργον του Georg Karo, Die Schachtgräber von Mykenai, Muenchen 1930/33, δεν αποτελεί πλήρη δημοσίευσιν, διότι δεν έχει ληφθή υπ' όψιν το σύνολον του ανασκαφικού και του αρχαιακού υλικού.

Όντως, είχα καταστήσει σαφείς τις προθέσεις μου προς ανάπτυξιν με ειδικευμένους συνεργάτας μείζονος προγράμματος, διά του οποίου θα απεσκοπείτο η αναγκαία συνολική δημοσίευσις των Ανασκαφών Μυκηνών (της τε λαθρανασκαφής του έτους 1874 και της ανασκαφής υπό την αιγίδα της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας του έτους 1876) του Έρρίκου (και της Σοφίας) Σλήμαν υπό την επίβλεψιν του αποστόλου της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας Παναγιώτου Σταματάκη.

Συγκεκριμένως, επειδή δεν έχουν δημοσιευθή υπ' αυτών (είτε εκ μέρους όλων των επαναλαβόντων τις ανασκαφές αυτές) ο θησαυρός της Κλυταιμίστρας, η Πύλη των Λεόντων, ο Σιτοβολών, ο ΥΕ ΙΙΙ Β χρόνων περίβολος του ταφικού κύκλου Α, οι λακκοειδείς τάφοι του [του τάφου Α VI (υπό του Παν. Σταματάκη εν έτει 1877 ανασκαφέντος) περιλαμβανομένου] και αι Νότιαι Οικίαι με το σύνολον των εις καθ' έκαστον ευρημάτων, είχα προγραμματίσει να χρησιμοποιήσω την αναγωγήν του συνόλου του ανασκαφικού υλικού, που εύρηται κατάσπαρτον εις το ΕΑΜ, εις Παρισίους, Λονδίνον, Οξφόρδην, Goettingen και Βερολίνον, με την βοήθειαν του τεραστίου επισημανθέντος ή μερικώς «εξεφανισθέντος» αρχαιακού υλικού, προκειμένου να επιτευχθή η επιθυμητή δημοσίευσις των Ανασκαφών Μυκηνών των Σλήμαν – Σταματάκη, ιδία, χάρις εις τα αταύτιστα και μη εισέτι αναχθέντα εις συγκεκριμένα μνημεία όστρακα και πήλινα ειδώλια.

Κατά ταύτα, επειδή είχα συλλάβει πρώτος αυτήν την αναγκαιότητα και επειδή, ιδία, είχα την πρόθεσιν να προβάω εις την δημοσίευσιν του συνόλου του τότε (1874, 1876, 1877) προκύψαντος ανασκαφικού υλικού και να μη περιορισθώ εις δημοσίευσιν μεμονωμένων περιπτώσεων, υποβάλλω διά του μετά χείρας γενικωτέρας φύσεως υπομνήματος και το αίτημα περί ανευρέσεως του τμήματος του λανθάνοντος αρχαιακού υλικού και περί χορηγήσεως της μη δοθείσης εν έτει 1989 αδείας μελέτης, ώστε να προκύψη η επιθυμητή δημοσίευσις, εις την οποίαν προβλέπεται να περιληφθή και το τρίτομον εικονογραφημένον λεύκωμα των

Ανασκαφών 1874 και 1876 του Έρρίκου Σλήμαν από κοινού (κατά τον τεθέντα προγραμματισμόν) με τον έγκριτον «Νέστορα» της Μινωικής Αρχαιολογίας δ. τ. έ. M. Sinclair F. Hood, εις κατοχήν του οποίου και του Knossos Trust εύρηται το ως άνω τρίτομον λεύκωμα.

Θέλω να πιστεύω ότι δεν θα εφαρμοσθή εις αυτήν την περίπτωση η μνημονευθείσα τακτική, συνεπαγομένη κωλύματα, άρνησιν, απώλειαν χρόνου, αδυναμίαν επεξεργασίας πρωτογενούς υλικού και, τελικώς, εγκατάλειψιν του όλου εγχειρήματος. Άλλως τε, δεν διστάζω να υποστηρίξω ότι δεν είναι δυνατόν εις άλλον να συγκεντρώσῃ το σύνολον του υφισταμένου αρχαιακού υλικού και να μελετήσῃ τα κατάσπαρτα εις πλήθος Μουσείων όστρακα και ειδώλια των δύο εις Μυκήνες ανασκαφών του Έρρίκου Σλήμαν.

Της ομάδος μελέτης μετέχουν, μετέχουν αι/οι συνάδελφοι κ. κ. Πηγή Καλογεράκου (ΔΙΣ), δ. Φ., Έλενα Κουντούρη (ΥΠΠΟ), δ. Φ., Δήμητρα Κρίγκια, δ. Φ., Ιωάννα Βουρεξάκη, υποψ. διδ., Δήμητρα Κοκκέβη-Φωτίου (ΕΑΜ), υποψ. διδ., Έλένη Κωνσταντινίδη (ΕΑΜ), δ. Φ., κ. Κώστας Πασχαλίδης (ΕΑΜ), υποψ. διδ., Αργυρώ Μαθιουδάκη, υποψ. διδ., κ. Καραδήμας, υποψ. διδ., καθηγ. Νάγια Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα (Πρόεδρος Επιτροπής Μυκηνών) και θα ζητηθή να μετáσχουν η επίτ. διδ. του Τμήματός μας, δρ Lisa B. French (πρώην Δ/ντρια της Βρεταννικής Σχολής Αθηνών), έτι δε άλλοι ειδικοί εις θέματα αρχειομετρίας.

Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και έργα αναστηλώσεως – δημοσιεύσεις – ανακαίνις και εκ νέου χρήσις ιστορικών κτηρίων αποκλειομένης της αλλοτριώσεώς των

Ός Έλληνες, έχομε την υποχρέωσιν, πρωτίστως, να προστατεύωμε όσα μνημεία γνωστά δεν έχουν έλθει εις φώς, να συντηρούμε ό,τι έχει ανασκαφή και να το αναδείξωμε κατά τον ενδεικνύομενον τρόπον, ώστε να διαφυλάξωμε το ιστορικόν μας παρελθόν.

Ός επιστήμονες, οφείλομε να αναγνωρίσωμε την ικανοποιητικήν πρόδοον και το επίπεδον των γνώσεών μας διά τον πρωτοελληνικόν κόσμον, διά την κλασσικήν αρχαιότητα, διά τον Έρωμαϊκόν Έλληνισμόν, το Βυζαντινόν έπος, αλλά οφείλομε να αντιληφθώμε ότι είναι επάναγκες να επιδιώξωμε να διατηρήσωμε αυτές τις γνώσεις μας, καλύπτοντες αντίστοιχα κενά, τά οποία δεν επιτρέπεται να υφίστανται, άπαξ και η Επιστήμη δεν είναι δυνατόν να χωρή χωρίς συγκεκριμένα μνημεία, τα οποία, γενικώς, υποπτεύομεν ότι υπάρχουν.

Το επιτελεσθέν υπό των ομάδων εργασίας εις το πλαίσιον της Γεν. Διευθύνσεως Αναστηλώσεως και υπό των ομάδων εργασίας του ΤΔΠΕΑΕ (Ταμείον Διαχείρισης Πιστώσεων Εκτέλεσης Αρχαιολογικών Έργων) επιτρέπει να προσ-

δοκώμεν με πεποίθησιν εις το μέλλον ότι η Πολιτεία θα στερῆξῃ να συνεχισθῇ αὐτὴ η ἡράκλεια μείζων προσπάθεια.

Ακριβῶς εἰς αὐτὸ το σημείον ἐπιβάλλεται νὰ τονισθῇ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ διασφαλισθῇ με τὴν αὐτὴν υπευθυνότητα ἡ ἀπρόσκοπτος συνέχισις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας οἴου δῆποτε ἀρχαιολογικοῦ λειτουργοῦ μετέχοντος ἐπιστημονικοῦ προγράμματος ἐναντι ὑπηρεσιακῶν μετακινήσεων.

Οἱ μελέτες ποὺ συντάσσονται ἀπὸ τὰς ἀρμόδιες ομάδες ἐργασίας τῆς Γεν. Διευθύνσεως Ἀρχαίων, Βυζαντινῶν καὶ Νεωτέρων Μνημείων ὡς καὶ τῶν ὁμάδων ἐργασίας τοῦ ΤΔΠΕΑΕ, ἐπιβάλλεται νὰ ἐλέγχωνται ἀρκοῦντως καὶ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ δημοσιεύωνται, ὡς συνέβαινε παλαιότερον με τοὺς τρεῖς θαυμασίους τόμους ποὺ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Ἀναστ. Πορτελάνου με τίτλον «Ἑργασίαι τοῦ Υπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, Ἀναστήλωση — Συντήρηση — Προστασία Μνημείων καὶ Συνόλων», Α — Γ, Ἀθήναι 1984-1993. Εἶναι, πράγματι, ἀδιανόητον νὰ παραμένῃ ἡ διεθνὴς ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ κοινότης ἀπληροφόρητη διὰ τὰς ἐπιτεύξεις καὶ τὰς νέας προκύπτουσας καταστάσεις περὶ τῶν συντηρουμένων καὶ ἀπὸ δύο δεκαετιῶν ἀναστηλωμένων μνημείων εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἄλλων ἐκτὸς τοῦ ΤΔΠΕΑΕ προγραμμάτων, ἀπαξ καὶ δὲν ὑπάρχει ἐπαρκὴς καὶ ικανοποιητικὴ δημοσίευσις περὶ ὅλων αὐτῶν τῶν ἀναστηλωθέντων ἀρχαίων, βυζαντινῶν καὶ νεωτέρων μνημείων.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστημονικὴ κοινότης δικαιοῦται νὰ ἐνημερώνεται πλήρως περὶ τῶν πορισμάτων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν τεχνικῶν παρεμβάσεων καὶ ἀναστηλώσεων, μελλοντικῶς δὲ τὰ ἔργα τοῦ καθηγ. Ἀρχιτεκτονικῆς ΕΜΠ κ. Γιάννη Κίτση περὶ τῶν ἀνακαινιζομένων καὶ ἀναστηλωμένων νεωτέρων κτηρίων καὶ λοιπῶν μνημείων τοῦ λεκανοπεδίου ἐνδείκνυται νὰ περιλαμβάνουν καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐπεμβάσεων τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ΥΠΠΟ.

Πάντως, αἱ κηρύξεις τῶν υπευθύνων ὑπηρεσιῶν τοῦ ΥΠΠΟ περὶ τῶν νεωτέρων μας μνημείων ἐπιβάλλεται νὰ συμπλέουν με τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ἰσχύοντος Γενικοῦ Οἰκοδομικοῦ Κανονισμοῦ (ἄρθρον 4) περὶ τῶν ἱστορικῶν κτηρίων καὶ νὰ μὴ ἀλλοτριώνωνται με ἐκθεμελιωτικὰς ἐργασίας πρὸς ἀντικατάστασιν δῆθεν ζημιῶν (ἀνύπαρκτοι) ἐκ σεισμῶν. Ἡ ἀλλαγὴ χρήσης εἶναι παράνομη καὶ ἐπιβάλλεται νὰ παύσῃ ἡ μόνιμος παρέκκλισις ἐκ τῆς ἐπιβαλλομένης ορθῆς διευθετήσεως τῶν θεμάτων. Ἐν παρενθέσει τὰ ἀκόλουθα:

(Ἐπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν ὠρισμέναι υποχρεώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐναντι ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἀρχιτεκτόνων, οἱ οἱποῖο προσέφεραν ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν χώραν μας, ἀλλὰ τὰ ἀρχοντικά τοὺς ἀλλοτριώθησαν καὶ τὰ πολῦτιμα ὑπάρχοντά τοὺς ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ προσώπου τῆς Γῆς, ἐπιβεβαιωθέντος τοῦ δικαίως υφισταμένου χαρακτηρισμοῦ «σκοροποχώρι». Τελικῶς, ἀπεδείχθη ὅτι σεβασμὸς δὲν υφίσταται εἰς αὐτὴν τὴν χώραν εἰς οἷαν ἔκτασιν ἐπεβάλλετο.)

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποτελεῖ, ὄντως, ευοίωνον γεγονός ἡ ἀπόφασις τῆς

Τραπέζης Πίστεως (νυν Alpha Bank) να μετατρέψη εις Πολιτιστικών Κέντρον και έδραν του Ίδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου, καταλλήλως διαρρυθμιζόμενον και διακοσμούμενον, το επί των οδών Καρνεάδου και Πλουτάρχου των Αθηνών παλαιόν αρχοντικόν του Αμερικανού αρχαιολόγου Καρόλου Μπλέγκεν.

Το παλαιόν επί της οδού Μαυρομιχάλη 6 αρχοντικό του Ερνέστου Τσίλλερ επιβάλλεται να μετατραπή σε Μουσείον και Αρχείον Τσίλλερ με το σύνολον του αρχείου του και των 356 έργων του εις την Εθνικήν Πινακοθήκην και των 53 έργων του εις την Δημοτικήν Πινακοθήκην. Το «Ιλίον Μέλαθρον» και το Παλαιόν Χημείον, αμφότερα έργα του Ερνέστου Τσίλλερ, θεωρούνται απολεσθέντα και τραγικώς αλλοτριωθέντα, ειδικώτερον, το έτερον.

Ύπάρχει, όμως, και η άλλη πλευρά του ζητήματος: ουδέποτε εθεώρησαν οι αρμόδιοι του ΥΠΠΕ/ΥΠΠΟ (μέχρι σήμερα) αναγκαίον να υπάρξη αναγνώρισις του έργου οίου δήποτε αλλοδαπού αρχαιολόγου διά προτάσεώς των χάριν παρασημοφορήσεώς του. Εν τούτοις, υπάρχουν πολλὰ περιπτώσεις αλλοδαπών αρχαιολόγων, οι οποίοι ειργάσθησαν αποδοτικώτατα εις την χώραν μας και θεωρούνται Έλληνες (κατά τα αισθήματα).

Ευχόμεθα, εξ άλλου, να μη επαναληφθή Ένοποιήσις αρχαιολογικών χώρων Αθηνών με αδιαφορίαν διεξαγωγής ανασκαφικής έρευνας εις την οδόν Διονυσίου Αρεοπαγίτου και εις το κατώτερον τμήμα της οδού Έρμού, ενώ πλείονα κονδύλια διετέθησαν διά την ακατανόητον και ασύμφορον «ανάπλασιν» της Πλατείας Όμονοίας.

Ύπάρχει, όμως, και άλλη σκοπιά διά τις εκτελούμενες αναστηλωτικές εργασίες, που προσβλέπουν εις την ανάδειξιν μνημείων. Ό προγραμματισμός πρόσβασης, συντήρησης, αναστήλωσης μνημείων ενδείκνυται να συνδυασθή με τις υφιστάμενες ανάγκες (προς αποτροπήν καταρρεύσεων) και με την ανάπτυξιν κατά τόπους πολιτιστικού τουρισμού. Τα φρούρια Κορώνης, Ακριτοχωρίου, Μεθώνης, Νικόαστρον Πύλου, Παλαιοναβαρίνον, Αρκαδιά και Καλαμάτας αφορούν εις αυτούς τους δύο συνδυασμούς. Οι θολωτοί τάφοι Μεσσηνίας και Κακοβάτου επιβάλλεται να τύχουν της ελαχίστης μερίμνης συντήρησης, αποκατάστασης και στέγασης, προκειμένου να αποτελεσθή με τα απαραίτητα έργα πρόσβάσεώς των «ο δρόμος των θολωτών τάφων της ΝΔ και Δυτ. Πελοποννήσου», προγράμματα εξαγγελθέντα προ δεκαετίας και πλέον.

Τέλος, ενδείκνυται να υπάρξουν επί μέρους προγράμματα αναπτύξεως ειδολογικού πολιτιστικού τουρισμού με αντίστοιχες αρχαιολογικές (ως οι ανά τον Νομόν Ηλείας νοαί ιστορικών χρόνων, τα εξωκλήσια της Μάνης), ιστορικές και πολιτιστικές διαδρομές (με ομοειδή κατά περίπτωσιν μνημεία), ως εμνημονεύθη, εις το πλαίσιον των επιθυμητών δραστηριοτήτων της προτεινομένης να ιδρυθή (Γενικής) Διευθύνσεως Επιστημονικής Έρευνας.

Ανασκαφαί

Θεωρώ επάναγκες να επαναληφθούν πολλές παλαιές ανασκαφές, ως έχουν επαναληφθή / έστω και διά καθαρισμού (ανάκτορα Επάνω Εγκλιανού), ώστε να προκύψουν, πλέον, τα παλαιότερον διαφυγόντα / διαλαθόντα στοιχεία, πράγμα που υπόσχεται την επανόρθωσιν παλαιών μερικώς μόνον γνωσθεισών περιπτώσεων. Μνημονεύω χαρακτηριστικώς μόνον το Καβούσι (W. D. Coulson), εις την Ψείραν (Κ. Δαβάρας, Ph. Betancourt), εις Μόχλον (Κ. Δαβάρας, J.F. Soles), τις περιπτώσεις ανά την Μεσσηνίαν – Τριφυλίαν εις την Περιστεριάν (θολ. τάφοι 3, 2, 1, «Κύκλος», ΝΑ Οικία), εις Ρούτση (ΜΕ χρόνων τύμβος Καλογεροπούλου, θολ. τάφος 1), εις τύμβον 'Αγ. Ιωάννου Παπουλίων, εις Κουκουνάραν (θολ. τάφος Φυτιές 2, θολωτός τάφος Γουβαλάρη 2, νεκροταφείον πληθυσμού), εις την Βοϊδοκοιλιάν, εις την Τραγάναν (θολ. τάφος 1), εις Βολιμίδια, όπου ο Σπ. Μαρινάτος είχε διακόψει (και ενίοτε) εν γνώσει του τις ανασκαφές αυτές, εις τα ανάκτορα εις Επάνω Εγκλιανόν (Fr. Cooper), εις την οικίαν Πέτσα εις Μυκήνες, εις τα εις την Τίρυνθα ανάκτορα, εις τον ταφικόν κύκλον Α των Μυκηνών (Ιω. Παπαδημητρίου, Ευ. Δεϊλάκη), εις το 'Ιερόν του Απόλλωνος Μαλεάτα (Βασ. Κ. Λαμπρινουδάκης), εις την Νεμέαν (St. Miller), εις Κακόβατον (Ζ' ΕΠΚΑ), εις την Καλυδώνα (S. Dietz), εις την Καρθαίαν (Εύα Σημαντώνη-Μπουρινιά), εις το Εώμπουργο Τήνου (Νότα Μποζάνα-Κούρου), εις Καστρί Σύρου (Μαρ. Μαρθάρη), εις τα Ψαρά (Αγλ. Αρχοντίδου-Αργύρη), εις τις πολυπληθείς, όντως, περιπτώσεις, εις τις οποίες επανελήφθησαν αι προς δημοσίευσιν έρευνες κ.ο.κ.

Ενδείκνυται να συμπληρώνωνται (πέρα των σωστικών ανασκαφών) πολλάί παλαιαί ανασκαφαί και να μη «ανοίγωμε» νέες «τρύπες», πράγμα που βαρύνει πολλούς εξ ημών και εμέ προσωπικώς, αν και υπήρξε γνώμων η συμπλήρωσις και μόνον των παλαιών ανά την Τριφυλίαν και Μεσσηνίαν ανασκαφών του Σπυρ. Ν. Μαρινάτου. Ευχής έργον θα ήτο και οι ξένες Αρχαιολογικές Σχολές των Αθηνών να συμπληρώσουν, ως συνεχίζουν, όλες τις παλαιές ανασκαφές τους κατά προτεραιότητα.

Προς τούτοις, ομολογητέον ότι η επαναληφθείσα ανασκαφή εις το νεκροταφείον της 3^{ης} χιλ. π. Χ. εις Τσέπι Μαραθώνος παρέχει έκδηλα αυτά τα πλεονεκτήματα που διεξοδικώς εμνημόνευσα και η ανασκαφική έρευνα συνεχίζεται κανονικώς και αποδοτικώς έστω ανεξαρτήτως του επιβληθέντος ως εκ της κατασκευής του νέου επιβλητικού στεγάστρου τιμμενθένιου εγκλωβισμού πλείστων όσων αναφανέντων τάφων. Όντως, ήτο αναγκαίον να είχεν οριοθετηθή προηγουμένως η έκτασις του συνόλου του νεκροταφείου δι' ειδικής γεωφυσικής διασκόπησης και εν συνεχεία να εξεπονείτο το σχέδιον του στεγάστρου.

Αντιστοίχως, μετά την επανάληψιν της αναγκαίας ανασκαφικής υπό το ανακτορικόν συγκρότημα εις τον λόφον εις Επάνω Εγκλιανόν ερεύνης, θα είναι

δυνατόν να διευρυνθή το επόμενον στέγαστρον, το οποίον, κατ' αυτόν τον τρόπον, θα επιτρέψη ορθώς και την εύλογον αποκάλυψιν του συνόλου των περίξ των κεντρικών ανακτορικών κτηρίων ανεσκαμμένων λοιπών παραρτημάτων (αποθήκαι, εργαστήρια κ.ο.κ.), ούτως ώστε ο επισκέπτης να έχη πραγματικήν και πλήρη εικόνα περί του συνόλου αυτής της πλήρως οργανωμένης έδρας του τοπικού βιοτεχνικού συγκροτήματος.

Παρομοία κρίνεται και η προταθείσα δημιουργία υπαιθρίου Μουσείου περίξ του ΠΕ Π χρόνων οικισμού, του ΜΕ Ι τύμβου και του ΥΕ Ι θολωτού τάφου του Θρασυμήδους εις τον βόρειον βραχίονα του όρμου της Βοϊδοκοιλιάς Πύλου, ενώ επιβάλλεται η προστασία όλων των ανεσκαμμένων θολωτών τάφων και τύμβων υπό ειδικού στεγάστρου.

Έκάστη ανασκαφή, έστω και η τελειότερον οργανωμένη, πολλάκις περιρίζεται εις το εν αρχή αναφανέν μνημείον ή συγκρότημα και δεν επεκτείνεται εις τον περιβάλλοντα χώρον, με ατυχές αποτέλεσμα, η προκύπτουσα εικών να αποβαίνη ανεπαρκής. Άρα, επιβάλλεται όλων αυτών η επανάληψις και συμπλήρωσις και όχι μόνον ...

Ειδικώτερον, πιστεύω ότι επιβάλλεται η ανασκαφή διαφόρων θέσεων εις οίαν δήποτε συγκεκριμένην μείζονα περιοχήν, έστω μέσωσ και συνεργαζομένων ανεξαρτήτων ομάδων, ως θα ήτο δυνατόν εις το σύνολον της γεωγραφικής περιοχής του όρμου του Ναβαρίνου και του συνεχομένου όρμου της Βοϊδοκοιλιάς (Παλαιοναβαρίνον), αλλά και ως επιτυχώς διεξήχθη η κοινή ανασκαφή των Πανεπιστημίων Cincinnati και Tuebingen εις Τροίαν — Hissarlik. Γενικώς, ενδείκνυται να ενισχυθούν αι «συστηματικάί» ανασκαφαί.

Ανασκαφαί, πού ενδείκνυται να επαναληφθούν, μνημονεύονται αι ακόλουθοι:

- α) εις την μείζονα περιοχήν βορείως της Έραπέτρας («ισθμός» με εξαιρετικά πυκνήν διαχρονικώς χρήσιν του χώρου), διότι αγνοούμεν τι τέξεται η επιούσα με δημιουργίαν, ενδεχομένως, καταστροφικού διά το επαπειλούμενον αρχαιολογικόν περιβάλλον και διά το οικοσύστημα γενικώτερον της μείζονος περιοχής διά την Σητεϊαν ως και διά το προγραμματιζόμενον μεγάλο τουριστικόν συγκρότημα εις Σιδηρό Κεφάλι της Ι. Μονής Τοπλού νέου υπερσυγχρόνου τοπικού αεροδρομίου εις αυτήν την περιοχήν, βορείως της Έραπέτρας, όπου θα υπάρχουν, αναμφισβητήτως, έως και εκατόν ανεξερεύνητες νέες αρχαιολογικές θέσεις.

Εις αυτήν την περίπτωσιν επιβάλλεται να δοθή επί πλέον άδεια εις όλες τις ξένες εις Αθήνας Αρχαιολογικές Σχολές, εις όλους τους ενδιαφερομένους επιστημονικούς φορείς (το ΕΙΕ, η Ακαδημία Αθηνών, η εν Αθήναις Αρχαιολογική Έταιρεία, ο «Δημόκριτος»), αλλά και εις όλα τα δραστήρια ενδιαφερόμενα Έλληνικά Πανεπιστήμια διά ειδικές διεπιστημονικές με τα Τμήματα Γεωλογίας Πατρών, Αθηνών και Θεσσαλονίκης και τα Τμήματα Έστορίας Αρχαιολογίας έρευνες γεωφυσικής διασκοπήσεως και δι' έρευνες

επιφανείας προς διεξαγωγήν ανασκαφών, πρωτίστως προς επισήμανσιν και ανασκαφήν αυτών των βορείως της Ἱεραιπέτρας αρχαιολογικῶν θέσεων, ως και εις τις ακόλουθες, πάντοτε, θέσεις.

- β) εις Λυκόσουραν Αρκαδίας (πρβ. Ch. Normand, Lycosoura, Paris 1895),
- γ) υπό το ανακτορικόν συγκρότημα εις τον λόφον εις Επάνω Εγκλιανόν, διότι εἶναι αναγκαίον να ερευνηθούν ενδελεχῶς τα πλουσιώτατα παλαιότερα υπό το ΝΔ συγκρότημα και υπό το μέγαρον (ΜΕ, ΥΕ Ι, ΥΕ ΙΙ, ΙΙΙ Α) στρώματα και να μελετηθῇ η πολιτισμική εξέλιξις, ὥστε να εἶναι δυνατόν, πλέον, να εντοπισθῇ, ενδεχομένως, η χρονική στιγμή ἀφίξεως των Νηλειδῶν (;), παραλλήλως εις την μείζονα περίξ περιοχὴν,
- δ) εις το πλαίσιον των Ανασκαφῶν Πύλου της εν Αθήναις Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνά την Τριφυλίαν και Μεσσηνίαν, εις Περιστεριάν και Κοκοράκου, Καράγενη, εις την Μουριατάδαν, εις Βολιμίδια, εις Ἀγ. Ιωάννην Παπουλίων, εις Καμίνια Κρεμμυδιῶν, εις Γουβαλάρη Κουκουναράς, εις Τουρλιδίτσαν Σουληναρίου, εις Κισσόν Χανδρινού, εις το πλάτωμα της Βοϊδοκοιλιάς και εις την βορείαν κλιτύν του βράχου του Παλαιοναβαρίνου,
- ε) εις το κάστρον Μεθώνης, προκειμένου να αποκαλυφθούν τα κτίσματα του φρουρίου και, ενδεχομένως, η παλαιότερα των ΠΕ ΙΙ χρόνων εγκατάστασις,
- στ) εις Ελαφόνησον, Παυλοπέτρι Λακωνίας,
- ζ) εις Κακόβατον Ηλείας,
- η) εις Στενόν και Σκάρων Νυδρίου Λευκάδος,
- θ) εις Καδμεΐαν Θηβῶν, προκειμένου να διορθωθῇ το βαρύτερον ἐγκλήματος λάθος,
- ι) εις την Ποικίλην Στοάν των Αθηνῶν (Εθνικὴ Πινακοθήκη των αρχαίων Αθηνῶν),
- ια) εις την οδόν Διονυσίου Αρεοπαγίτου, καθ' ὅλον της το μήκος,
- ιβ) εις την οδόν Ἑρμοῦ, προς Δυσμάς του Ι. Ν. των Ἀγ. Ασωμάτων,
- ιγ) εις το ιερόν της Βραυρώνος Αττικής,
- ιδ) εις το νεκροταφεῖον του Ακρωτηρίου Θήρας,
- ιε) εις τον οικισμόν των Αρμένων Ρεθύμνου,
- ιστ) εις τα Ανεμόσπηλια και εις τον θολωτόν τάφον Β εις Φουρνί Αρχανῶν,
- ιζ) εις Σέσκιον και εις Διμήνι νομοῦ Μαγνησίας διὰ Παν/μιον Θεσσαλίας),
- ιη) εις Παραδημήν Θράκης (διὰ το Δημοκρίτειον Παν/μιον Θράκης),
- ιθ) εις Μαρώνειαν Θράκης (ομοίως),
- κ) εις Ανθήλην Φθιώτιδος,
- κα) εις μείζονα περιοχὴν Μαραθῶνος (διὰ Ε.Κ.Π.Α.), ἐτι δε
- κβ) εις Θουρίαν και εις Ακοβίτικα (διὰ Παν/μιον Πελοποννήσου).
- κγ) εις τον ιερόν Κρόνιον λόφον της αρχαίας Ολυμπίας, ἀπαξ και προσφέρεται η κατάστασις, δια γεωφυσικήν τουλάχιστον, διασκόπησιν.

Ἡ ανασκαφή εἰς Στενόν Νυδρίου

Ειδικώτερον, ἡ κοιλάδα τοῦ Νυδρίου εἶχε το προνόμιον ὅτι εἶχε διασωθῇ εἰς ὅλην τοῦ την ἑκτασιν ὁ ερειπιῶν τῶν οἰκισμῶν καὶ τοῦ εκτεταμένου νεκροταφείων τῆς Εποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἀπὸ τῆς Πρωτοελλαδικῆς μέχρι καὶ τῆς Μεσοελλαδικῆς εποχῆς (ΠΕ II- ME I/II) τῶν κυλινδρικών κτιστῶν υπεργείων ταφικῶν μνημείων (R) καὶ τῶν κτισμάτων τῶν μεταγενεστέρων περιόδων, ποὺ διὰ πολυπληθῶν τομῶν ἐπεσῆμανεν ὁ W. Doerpfeld κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος 20οῦ αἰῶνος. Ὁ Νταίρπφελντ ὠνόμασε τὰ ταφικά αὐτὰ μνημεῖα R «τύμβους», ἀναπαράστῃσας συσσωρεύειν χώματος εἰς σχῆμα κυκλικοῦ τομέως (με τ ὅ ξ ο ν ὡς ἐπίστεψιν δίκην σχηματισμένου τύμβου).

Αἱ ἐπιχώσεις τοῦ τοπικοῦ χειμάρρου Δημοσάρι διεφύλαξαν εἰς σημαντικόν βάθος ὅλα αὐτὰ τὰ ταφικά μνημεῖα ἀλώβητα καὶ θεωρῶ ἀπαραίτητον τὴν ἐπ' ἀνάληψιν τῆς παλαιᾶς ἀνασκαφῆς μερίμνη τοῦ Γ. Α. Ι. Ἀθηνῶν πρὸς διαπίστωσιν τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ τῆς ἀναπαράστάσεως τοῦ Γουλιέλμου Νταίρπφελντ καὶ αὐτὸ διότι καὶ αἱ στρωματογραφικαὶ διαπιστώσεις εἰς τὰ πλευρικά τοιχώματα τῶν τομῶν / σκαμμάτων καὶ αἱ ἐπικαλύψεις ἐπὶ τῶν κυλινδρικών ταφικῶν μνημείων καὶ αἱ λήψεις ποὺ ἔχομεν εἰς τὴν Φωτοθήκην τοῦ Γ. Α. Ι., δὲν ἐπιτρέπουν τὴν προταθείσαν Νταίρπφελντεῖον ἀναπαράστασιν.

Οὕτω, θὰ καταστῇ ἐφικτὴ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ συνόλου τοῦ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντος ΠΕ II- ME I/II χρόνων ἰδιούτου νεκροταφείου. Με ὄργανα διασκοπήσεως θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐλεγχθοῦν τὰ πάντα στρωματογραφικῶς, νὰ διαλυθῇ, δηλ., ὅλη ἡ τεχνητὴ ἐπικάλυψις καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν ἀδιάσειστα ἀποτελέσματα, ἐξαιρετικὰ χρήσιμα διὰ τὴν ἐνδεχομένην παρακολούθησιν τῆς μεταναστεύσεως τῶν τοπικῶν φύλων τῆς Πρωίμου καὶ Μεσαίας Εποχῆς τοῦ Χαλκοῦ κατὰ μῆκος τῆς δυτ. ακτῆς τῆς ἡπειρωτικῆς χώρας. Τὸ θέμα εἶναι ποῖος θὰ «πληρώσῃ τὸ μαλλί», τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τοῦ ελαιῶνος. Ἀλλὰ, ἔτσι, ἀπωλέσθῃ πάσα ἐλπίς διὰ τὴν ἀνασκαφὴν ὑπὸ τοῦ συναδ. δρ Bernhard Haensel εἰς Νέαν Ἰωνίαν Βόλου. Ἀντιστοίχως, ἐπικρατεῖ ἀβεβαιότης καὶ διὰ τὴν Καδμεῖαν Θηβῶν.

Πάντως, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καθαρίζονται εἰς τοιαύτην ἑκτασιν οἱ λίθοι τῆς ἀνωτέρας ἐπιφανείας τῶν ταφικῶν μνημείων "R" καὶ νὰ ἀπομένουν "ξεκάρφωτοι".

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μεθῶνης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶχεν ἀναπτυχθῇ παράλιος εἰς τὸν μεῖζονα χώρον, ποὺ κατέλαβεν ἀργότερον τὸ φρούριον, οἰκισμός τῶν ΠΕ II χρόνων, χάρις εἰς τὸ σχηματιζόμενον ἀραξοβόλιον, ἀπαραίτητον διὰ τὸν περίπλου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τῆς μεσσηνιακῆς χερσονήσου. Ἡδὴ ἔχουν ἐπισημανθῇ ἄλλες περιπτώσεις χρήσεως ἀκρωτηρίων καθ' ὅλο το μῆκος τῆς μεσσηνιακῆς χερσονήσου, ὡς, δηλ., καὶ εἰς τὸ λοιπὸν τῆς ἀνατ. ἡπειρωτικῆς χώρας, τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Κυκλάδων.

Ἡ ανασκαφή του νεκροταφείου του Ακρωτηρίου Θήρας

Το ουσιαστικό *desideratum* της ανασκαφής παραμένουν ο εντοπισμός και η ανασκαφή του νεκροταφείου του πολυάνθρωπου οικισμού του Ακρωτηρίου Θήρας, ο οποίος οικισμός εγνώσθη, κατά βάσιν, διά της σκαπάνης του πρώτου ανασκαφέως του, Σπυρ. Ν. Μαρινάτου.

Ἡ επιθυμία του αναλαβόντος την συνέχισιν και ουσιαστικώς την δημοσίευσιν της ανασκαφής ταύτης, που εκφράζεται και ως τηρητέα πολιτική, συναδ. κ. Χρίστου Γ. Ντούμα, είναι να μη υπάρξῃ διάσπασις εἰς τα διαφέροντα περί της ανασκαφής και, συγκεκριμένως, να μη ανοιγούν ἄλλοι ανασκαφικοί τομεῖς, ὥστε να μη προκληθῇ διάσπασις και αποπροσανατολισμός ἐναντι του τεθέντος κυρίου στόχου, αὐτοῦ της συντήρησης και στήριξης των κτισμάτων (που δεν ἐπετελέσθη) και συνεχίσεως των ἀπαραιτήτων ανασκαφῶν πρὸς συμπλήρωσιν ἀρξαμένων ὑπὸ του πρώτου ανασκαφέως ἐργασιῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπιθυμητὴ δημοσίευσις του τεραστίου εἰς ὄγκον υλικού, του ὁποίου, οὕτως ἢ ἄλλως, συνεχίζεται ἡ συντήρησις, τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ της ἐνάρξεως της ανασκαφής.

Σεβαστὴ ἡ ἐπιθυμία του, διότι, ἐφ' ὅσον ἀνοιγούν νέοι ανασκαφικοί τομεῖς, θα αὐξάνεται ἡ ὀρεξις διὰ περαιτέρω ευρήματα και θα ἀνασταλῇ ἡ προτεραιότης πρὸς μελέτην και δημοσίευσιν του προϋπάρξαντος υλικού.

Ἐν τούτοις, ὑπάρχουν ἄλλες ουσιαστικὲς ἀνάγκαι, οἱ ὁποῖαι, ἤδη, τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ την ἐνάρξιν αὐτῆς της μείζονος φάσεως των νέων ανασκαφῶν, ἐπιβάλλεται, πλέον, να ἀντιμετωπισθοῦν σοβαρώς.

Ὡς γνωστόν, ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος που διανύομε, ἔδωκε ἐκπληκτικὴ ὥθησι εἰς την ἀνακάλυψιν των προϊστορικῶν πολιτισμῶν της Αἰγαίδος και, ἀντιστοίχως, ἡ πρόοδος και ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ του κλάδου του ἐπιστητοῦ δεν συγκρίνονται με την πρόοδον ἀναπτύξεως του χώρου της Κλασσικῆς Αρχαιολογίας εἰς το Αἰγαίον.

Εἶναι ἐκπληκτικὰ σημαντικὰ τα ευρήματα που ἔχουν σημειωθῇ μεταπολεμικῶς εἰς ὅλα τα πλάτη και μήκη του Αἰγαίου Πελάγους και ἔχουν αὐξηθῇ, πλέον, και αἱ ἀπαιτήσεις διὰ την ἀντιμετώπισιν των διαφόρων θεμάτων, που ἀνορθώνονται ὡς ἄλυτα προβλήματα, και που ἀπαιτοῦν ἀμεσον λύσιν χάριν ὅλων των λοιπῶν σημειωθέντων ευρημάτων εἴτε ἐκ Κρήτης εἴτε ἐκ της ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἴτε ἐκ της Εὐβοίας εἴτε ἐκ του ΒΑ Αἰγαίου εἴτε, κατά βάσιν, ἐκ των ταφικῶν κύκλων των Μυκηνῶν εἴτε ἐκ της πολυχρύσου Μεσσηνίας. Μεταξὺ αὐτῶν των ἀλύτων προβλημάτων περιλαμβάνεται και το θέμα της προελεύσεως του χρυσοῦ κατά τους 16^{ον} και 15^{ον}, κατά βάσιν, αἰῶνες π. Χ.

Επιβάλλεται, επομένως, να δοθοῦν ἀπαντήσεις εἰς τα ἐγείρομενα ἐρωτήματα περί προελεύσεως ποικίλων ἐργῶν τέχνης και εἶναι βέβαιον ὅτι, ἀπαξ και τα

υπάρχοντα των αναγκασθέντων να εγκαταλείψουν την πατρίδα των Καλλίστην κατέληξαν με το τσουνάμι εις τον μέλανα τάρταρον, υπολείπονται τα κτερίσματα των ούτως ή άλλως πλουσιωτάτων ταφών των προγενεστέρων κατοίκων του Ακρωτηρίου. Αυτά τα κτερίσματα είναι κεφαλαιώδους σημασίας διά την κατανόησιν της πολιτιστικής ανελίξεως των κατοίκων του Ακρωτηρίου και είναι απαραίτητον να γνωσθούν το ταχύτερον δυνατόν.

Δεν νοείται να συζητούμε διά όλα αυτά τα θέματα που απασχολούν ακαταπαύστως την έρευναν και να αγνοούμεν το «κλειδί» διά την κατανόησιν όλων των καταστάσεων που μας ενδιαφέρουν.

Άρα, απαιτείται η εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ανάληψις του μεγάλου τούτου εγχειρήματος με την ενδεικνυομένην προετοιμασίαν, είναι δε βέβαιον ότι το κέρδος θα είναι μέγα διά την Έρευναν και διά την Επιστήμην. Να καταβληθή πάραυτα σύντονος προσπάθεια να επισημανθή ο χώρος του νεκροταφείου και να αναλάβη η νέα γενιά με την εποπτεία του δασκάλου τους το πολύμοχθον έργον.

Θα υπάρξη μέγα κέρδος και εις τον τομέα της κατανόησης του ορθού περιβάλλοντος των λακκοειδών τάφων των Μυκηνών. Είναι και αυτό πρώτον μέλημα διά την αιγαιακήν Επιστήμην.

Τα κτερίσματα του νεκροταφείου του Ακρωτηρίου μας είναι απολύτως αναγκαίον να τα γνωρίσωμεν, ώστε να διευκρινηθή η κατάσταση που επεκράτει κατά τας αρχάς (και όχι μόνον) της Ύστερας Εποχής του Χαλκού εις το κεντρικόν Αιγαίον και, συγκεκριμένως, ποίαι εμπορικά σχέσεις είχαν αναπτυχθή και προς ποίαν κατεύθυνσιν πέρα της οικιστικής Κρήτης. Επίσης, κατά πόσον υπήρχον —και ποίαι— σχέσεις μετά της Δυτ. Μ. Ασίας και κατά πόσον είχαν υπάρξει επιδράσεις και εισηγμένα αντικείμενα εκ της Ανατ. Μεσογείου.

Το συμπέρασμα απορρέει ότι δεν επιτρέπεται να παρέρχεται άλλος χρόνος, άπαξ και η Επιστήμη έχει άμεσον ανάγκην αυτού του υλικού. Δεν επιτρέπεται να συνεχίζωμε διατυπώντες θεωρίες και να μη επιδιώκωμε να ανασύρωμε την αλήθεια. Το θάρρος είναι ίδιον του αρχαιολόγου. Ύπολείπεται η απόφασις και η οργάνωσις του εγχειρήματος. Ἡ νέα γενεά αναμένει με το όπλον παρά πόδα. Ἡ ρύθμισις του μεζονος εμβελείας θέματος θα δημιουργήσῃ τις ευνοϊκές δι' όλους προϋποθέσεις ολοκληρωμένης έρευνας και δεν θα αποθαρρύνῃ τους νεωτέρους αρχαιολόγους, οι οποίοι, ούτω, θα ημποροῦν να συνεχίζουν τις προσπάθειές τους με πνεύμα αγαθής προδιαθέσεως.

Ἡ ανασκαφή εις Κάβον Κέρου

Ἡ Ἑλληνική Πολιτεία, το Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ, νοούμενον και Επιστημῶν, ἡ Διεύθυνσις Προϊστορικών και Κλασσικῶν Αρχαιοτήτων έχει την υποχρέ-

ωσιν να ενισχύη παντοιοτρόπως τον συνάδ. καθηγ. λόρδον Colin Renfrew και να του παράξη / παρέχη παν μέσον να συνεχίση απροσκόπτως και αποδοτικώς την ιδιαζούσης σημασίας και άκρως ενδιαφέρουσαν ανασκαφήν του εις Κάβον Κέρου και εις το υπόλοιπον της νήσου και λόγω των ευφυών στόχων που έχει θέσει και λόγω της πολυπλοκότητος που παρουσιάζει το όλον θέμα. Ουσιαστικώς, ο παλαιότερον υπό των αρχαιοκαπήλων λεηλατηθείς χώρος και ο νυν ανασκαπτόμενος απέχουν απόστασιν πορείας πέντε-δέκα λεπτών (5'-10'), περίπου, όντες, εν τούτοις, συναφείς. Προβλέπεται, δηλ., ότι θα καταλήξουν οι υπεύθυνοι εις ομοειδή συμπεράσματα και, κατά ταύτα, προκύπτει η αδήριτη ανάγκη επεκτάσεως της ανασκαφικής έρευνας και εις άλλα σημεία της μικράς νήσου.

Εξ άλλου, λόγω των διαπιστώσεων που προέκυψαν εκ της διεξαχθείσης ανασκαφής, είναι σαφές ότι οι περιγηθέντες και ερευνήσαντες την νήσον προ 50ετίας άρπαγες αρχαιοκαπήλοι, δεν κατέβαλαν ιδιαίτεραν προσπάθειαν εντοπισμού των θραυσμάτων των Πρωτοκυκλαδικών (ΠΚ) χρόνων μαρμαρίνων ειδωλίων, αλλά θα τα συναντούσαν συχνότατα επί του εδάφους λόγω αποπλύσεως του χώρου εκ της βροχής και ως είχαν σωρηδόν απορριφθή.

Με την μελλοντική συμπλήρωσιν των ανασκαφών θα επιλυθή το πρόβλημα της δήθεν τελετουργικής θραύσεως των ειδωλίων, διότι δεν ήτο δυνατόν να εθραύοντο τμήματα ακέφαλα ειδωλίων άπαξ και επρόκειτο περί τελετουργίας. Ητο αναγκαίον να ήσαν πλήρη — μετά κεφαλής — όλα αυτά τα προοριζόμενα να θραυσθούν εν τω πλαισίω οίας δήποτε τελετουργίας ειδώλια και δεν νοείται να ήσαν ακέφαλα, άπαξ και η κεφαλή αποτελεί το κυριώτερον τμήμα του ανθρωπίνου σώματος, "pars pro toto". 'Ο σκόπιμος θρυμματισμός, η τελετουργική των θραύσις θα απεδεικνύετο μόνον εφ' όσον ανεκαλύπτοντο αυτάι αι ελλείπουσαι κεφαλαί εις το εσωτερικόν των συγχρόνων των τάφων εις το νεκροταφείον της νήσου είτε συγκεντρωμένοι εις ειδικόν κατά τον προορισμόν κτίσμα και ενώ εις ουδεμίαν άλλην περίπτωσιν ανά το πολύνησον των Κυκλάδων έχει διαπιστωθή ανάλογη τελετουργία και πρακτική.

Αι περγαμηναί του λόρδου Renfrew αποτελούν εγγύησιν και η 'Ελληνική Πολιτεία οφείλει να επιδείξη την συναντίληψίν της.

Κατ' επανάληψιν καθιστώ σαφές εις τους φοιτητάς μου ότι δεν επιτρέπεται να επενδύουν με τον μανδύαν της λατρείας μελλοντικά, ενδεχομένως, ευρήματά τους, προκειμένου να προσδώσουν εις αυτά μεγαλυτέραν σημασίαν. Το θέατρον έχει σαφώς αποδειχθή εις άλλες περιπτώσεις και ο διασυρμός δεν επιτρέπεται να επαναλαμβάνεται. Άλλως τε, εφ' όσον οία δήποτε παλαιά ανασκαφή επαναληφθή μελλοντικώς, θα καταδειχθή το λάθος και θα προέλθη η αλήθεια. Αυτό αποτελεί κανόνα.

Ούτως ή άλλως, εις την πέρυσιν αναληφθείσαν επαναληπτικήν ανασκαφήν του Κάβου ανεγνωρίσθησαν πολλάι καταστάσεις, που επιτρέπουν όλα αυτά τα προκύψαντα στοιχεία να προέλθουν αρωγά επαγωγικώ τω τρόπω εις την διευ-

κρίνησιν του προβλήματος καθόλου. Αι παρατηρήσεις, χάρις εις την προσεκτικήν ανασκαφήν, είναι, πράγματι, πολύτιμαι και υποδηλούν την αναγκαιότητα επεκτάσεως της ανασκαφής και εις άλλα σημεία της μικράς νήσου.

Πάντως, η όλη προδιάθεσις του λόρδου Renfrew θα επιτρέψη να εφαρμοσθούν αντίστοιχοι μέθοδοι διεξαγωγής ανασκαφικής έρευνας και εις τα λοιπά Κυκλαδονήσια.

‘Η ανασκαφή εις Καδμείαν Θηβών

‘Η ανασκαφή αυτή αποτελεί το μεν το πλέον κραυγαλέον παράδειγμα αποτυχίας της ενασκουμένης υπό της κρατικής υπηρεσίας πολιτικής με την άρνησιν να χρησιμοποιηθή η αυτοβούλος και με καλήν διάθεσιν προταθείσα / προσφερθείσα οικονομική αρωγή εκ μέρους του ‘Ιδρύματος Packard το δε το πλέον ενδεικτικόν παράδειγμα αναγκαιότητος επί δεκαετίας διεξαγωγής συστηματικής ανασκαφής, ως είχεν αρχικώς προταθή υπό του αιμν. Σπυρ. Ν. Μαρινάτου (Το ανάκτορον του Κάδμου, Καθημερινή, 17 Απριλίου 1964, σελ. 3) και ως είχε, μετά ταύτα, επιχειρηθή υπ’ αυτού (κατά την δεκαετίαν 1970).

Είναι, πράγματι, ανεπίτρεπτη η απόρριψις της προταθείσης χρηματοδότησεως (προς διεξαγωγήν υπό της εν Αθήναις Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών ανασκαφής εις μεγάλην έκτασιν της Καδμείας), εκ της οποίας θα καθίστατο εφικτή η απαλλοτρίωσις (χάριν του ‘Ελληνικού Δημοσίου) μεγάλων οικοπέδων της ακροπόλεως, τα οποία η ‘Ελληνική Πολιτεία δεν ήτο εις θέσιν να εξαγοράση.

Μόνον κατ’ αυτόν τον τρόπον, δηλ., με την έμμεσην αυτήν χρηματοδότησιν μέσω του ‘Ιδρύματος Packard, θα ήτο δυνατή διεξαγωγή αυτής της απαραίτητου ανασκαφής διά την καλλιτέραν γνωριμίαν ενός των σημαντικωτέρων κέντρων του μυκηναϊκού πολιτισμού, το οποίο αξίζει να γίνη προσκύνημα του διεθνούς τουρισμού.

Αντί, λοιπόν, να επιδιωχθή αξιοποιήσις αυτής της μεγάλης προσφοράς, εξεδηλώθη και πάλιν η ανάλογη προδιάθεσις των αρνητών.

Πολιτική της Αρχαιολογικής ‘Υπηρεσίας έναντι των ξένων Αρχαιολογικών Σχολών Αθηνών

Λόγω της κακοδαιμονίας των δεκαετιών 1980, 1990, ήγουν, της έναντι των ξένων εν Αθήναις Αρχαιολογικών Σχολών και Ινστιτούτων αντιμετώπισεως, είναι σαφές ότι πολλοί εξαίρετοι αλλοδαποί συνάδελφοι / επιστήμονες επεζήτησαν να αποκτήσουν ιδίαν υπό καλλιτέρας συνθήκας εργασίας εις ετέραν χώραν ανα-

σκαφήν, ενώ άλλοι λόγω ακριβώς αυτής της καταστάσεως και εκ της εξωτερικής πολιτικής των χωρών των υποκινούμενοι, επεζήτησαν να συνεχίζουν την αρχαιολογικήν των σταδιοδρομίαν εις ετέραν χώραν, ενώ άλλοι, όντες φιλέλληνες / Έλληνες και υποφέροντες, απεδέχθησαν —παρά τα απαράδεκτα πλήγματα και τις αντιδενοντολογικές μειώσεις που εδέχθησαν — να συνεχίσουν εις αυτήν την χώραν την εργασίαν τους με την αυτήν, πάντοτε, αγάπην.

Αποτέλεσμα της ορθής αντιλήψεως ότι όπου γης αρχαιολογία, υπήρξεν ο υποβιβασμός της χώρας αυτής εις δευτερευούσης υποστάθμης περιφερειακήν μονάδα αρχαιολογίας με ταυτόχρονον κατάληξιν εκατοντάδος επιστημονικών προγραμμάτων εις γειτονικάς προς ΒΑ / Α / ΝΑ χώρας.

Αποτελεί υποχρέωσιν του ΥΠΠΟ να επιδεικνύεται επιστημονικόν διαφέρον έναντι των προβλημάτων που απασχολούν τις ξένες Σχολές των Αθηνών, να υπάρχη, κάλλιον, και ανωτάτου ακόμη επιπέδου εκπροσώπησις εις τις ετήσιες λογοδοσίες και εις τις λοιπές εκδηλώσεις που οργανώνουν, όπου ουδείς, κατά βάσιν εκπρόσωπος εμφανίζεται και, γενικώς, να ενασκήται αξιοπρεπής απέναντί των πολιτική και, μάλιστα, εφ' όσον, εξ όσων γνωρίζομεν, ενασκήται επιτηδείως προσεγγιστική πολιτική υπό των προς Ανατολάς γειτόνων.

Εκδηλώσεις προς τιμήν των ενδείκνυται να συνεχισθούν να οργανώνωνται εις το Έπουργείον, ως αναγνώρισις της συμβολής των, όπως, επίσης, να συγκαλούνται υπό της Διευθύνσεως Επιστημονικής Έρευνας ετήσια Διεθνή Συνέδρια, εις τα οποία να παρουσιάζωνται οι δραστηριότητες όλων των ελληνικών ανά την επικράτειαν φορέων και των ξένων αυτών Σχολών. Είναι απαράδεκτον ότι διεκόπη προ ετών αυτός ο (έστω διά μίαν τριετίαν) επιτυχημένος θεσμός, καθ' ήν στιγμήν εις την γείτονα χώραν έχουν συγκληθή περί τα τεσσαράκοντα, ενδεχομένως, αντίστοιχα διεθνή συνέδρια διά την λογοδοσίαν των δραστηριοτήτων καθόλου των ενεργών Αρχαιολογικών Έδρυμάτων.

Κατ' αυτόν, εξ άλλου, τον τρόπον, επιτυγχάνεται και αποτελεσματική ενημέρωσις της επιστημονικής κοινότητος και των φιλαρχαίων (της κοινής γνώμης) προς προβολήν του έργου καθόλου του Έπουργείου.

Μακίηναί—χορηγοί—έκτακτοι επιχορηγήσεις

Το ΥΠΠΟ ενδείκνυται να ενασκήση πολιτικήν χάριν προβολής του συνόλου των αρμοδιοτήτων και των επιτευγμάτων του, ώστε να προσελκύση χορηγούς και σε συνεργασίαν με τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως να επαναλάβη και των άλλων παλαιότερων Πρωθυπουργών την επικοινωνιακήν πολιτικήν, ώστε να εξασφαλισθή περαιτέρω υπό των Τραπεζών οικονομική υποστήριξις, πέρα, δηλ., του έργου που επιτελούν μέσω των Μορφωτικών των Έδρυμάτων.

Στόχος ενδείκνυται να τεθή να κερδηθούν οι μεγάλοι επώνυμοι επιχειρημα-

τρία και μεγαλοκατασκευασταί, ώστε να αποδεχθούν να «υιοθετήσουν» έκαστος (ένα) Μουσείο ή (ένα) αρχαιολογικόν χώρον (εις την ιδιαιτέραν των πατρίδα).

Ευχής έργον θα ήτο, όπως, μέσω των εσόδων από τον ΟΠΑΠ, δεν αντιμετωπίζονται μόνον τρέχουσαι δαπάναι, αλλά να αγοράζονται κατά τις δημοπρασίες του εξωτερικού και ελληνικές αρχαιότητες.

Ιδιαιτέρα μνεία ενδείκνυται να γίνη διά τον υπ' αριθ. ένα Μαικήνα του παρελθόντος και του αρχαμένου αιώνος, έναντι του οποίου δεν υστερεί και η πρ. Τράπεζα Πίστεως (νυν Alpha Bank) διά του Διοικητού της κ. Ιω. Σ. Κωστοπούλου, εννώ τον διδάκτορα και διδάκτορα τιμής ένεκα του Τμήματός μας 'Ιστορίας Αρχαιολογίας, ΕΚΠΑ, κ. Malcolm H. Wiener, ο οποίος, εξ αγάπης προς την Κρήτην και το προϊστορικόν Αιγαίον ελκόμενος, διέθεσε τρομακτικά κατά την τελευταίαν εικοσαετίαν κονδύλια υπό τύπον οικονομικών επιχορηγήσεων χάριν ερευνών Αμερικανών, 'Ελλήνων και άλλων ξένων ερευνητών, ερευνών που απέφεραν αμητόν δημοσιευμάτων, ως αποδεικνύεται και υπό της φρενίτιδος εκδόσεων του εκδοτικού οίκου Academic Press του Institute of Aegean Prehistory, Philadelphia, φορείς τους οποίους αμφοτέρους ούτος ίδρυσε.

Του οφείλομε τα δύο διαμάντια, το Wiener Laboratory εις την Αμερικανικήν Σχολήν Κλασικών Σπουδών και το Κέντρον Μελετών Ανατολικής Κρήτης εις Παχειάν Άμμον, μέσω των οποίων διηκολύνθη υπερμέτρως η έρευνα διά το προϊστορικό Αιγαίο, ως και επεταχύνθη η προετοιμασία του εκάστοτε προς δημοσίευσιν προετοιμαζομένου υλικού.

Τα Πανεπιστήμια Sheffield, Τυβίγγης και Αθηνών εξεδήλωσαν τα πρώτα αισθήματα ευγνωμοσύνης έναντι της μεγαλειώδους του συμβολής. Επίσης, είμεθα ευγνώμονες διά το έργον του, τις επιστημονικές του δημοσιεύσεις, το πραγματικό του διαφέρον διά την έρευναν του Προϊστορικού Αιγαίου, διά την εκδηλουμένην εποπτείαν του εις όλα τα προγράμματα τα οποία ενισχύει, διά την συναντίληψίν του και διά την ανεξάντλητην εις όλους τους τομείς βοήθειάν του.

Ήρα γε η 'Ελληνική Πολιτεία θα αναγνωρίση το καθήκον της; Εις Hissarlik υπάρχει ειδική επιγραφή επί τεραστίου λίθου διά την προσφοράν του.

Πάντως, αυτό που επιβάλλεται να επιδιωχθή εις ένα έκαστον Νομόν, είναι να δραστηριοποιηθούν οι επώνυμοι και πάσης φύσεως υγείεις κατά το φρόνημα και κατά την προδιάθεσιν επιχειρηματία και να αναλάβουν εις έκαστος να υιοθετήσουν αρχαιολογικούς χώρους και Μουσεία της ιδιαιτέρας των πατρίδος, βεβαίως και μέσω των δραστηρίων τοπικών Συλλόγων Αρχαιοφίλων να ενεργοποιηθούν προς ανάληψιν δράσεως επί μονίμου βάσεως και προς αντιμετώπισιν των πάσης φύσεων αναγκών, δαπανών και προμηθειών.

Αρχαιοκαπηλία

Ἡ ὀργάνωσις ειδικοῦ τμήματος ὑπὸ την προσωπικὴν εποπτεῖαν του κ. Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ με την μνημονευθεῖσα σύνθεσιν ἐμπειρῶν παραγόντων, ὡς ἀφυπηρετησάντων στελεχῶν Τμήματος Αρχαιοκαπηλίας θα εἶναι, ὄντως, ἀποφασιστικὸς παράγων εἰς τον ἀγῶνα ἐναντίον αὐτοῦ του ὀλεθρίου ἐγκλήματος.

Ἡ αρχαιοκαπηλία θα εἶναι δυνατόν να καταπολεμηθῇ με κατάλληλον πολιτικὴν εἰς την ὑπαιθρον, ὅπου ὑπάρχουν πολλοὶ εὐαίσθητοποιημένοι πολῖται. Ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνάγκη να προσληφθοῦν πολλοὶ ἀρχαιοφύλακες — καθαρισταί, οἱ ὁποῖοι δεν εἶναι ἀναγκαῖον να εἶναι μόνον νεαράς ἡλικίας. Εἰδικὴ ἐκπαίδευσις θα εἶναι ἀναγκαῖα. Ὅπως και συνεχεῖς ἐρευνες ἐπιφανείας ἐκ μέρους των ἀρχαιολογικῶν λειτουργῶν εἰς ὅλες τις περιοχάς δικαιοδοσίας και ἀρμοδιότητός των.

Ἡ αρχαιοκαπηλία θα εἶναι δυνατόν να καταπολεμηθῇ μόνον με την ἀπὸ 7^α π.μ. μέχρις ἐσπέρας ἐπὶ τόπου παρουσίαν των ἀρχαιολογικῶν λειτουργῶν κατὰ την διεξαγωγὴν των ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν, με φωτογραφήσεις του ἀνασκαπτομένου χώρου και προ της ἐνάρξεως της ἀνασκαφῆς και μετὰ την συμπλήρωσίν της, με την υποχρεωτικὴν φύλαξιν του χώρου καθ' ὅλην την διάρκειαν της διακοπῆς (νύκτα και Σαββατοκύριακα/ἀργίες) των ὑπὸ ἀρχαιοφυλάκων ἢ στρατιωτῶν ἢ ὀργάνων της Τάξεως ἢ υπαλλήλων της τοπικῆς Εφορείας Αρχαιοτήτων ἢ ὑπὸ υπαλλήλων του διεξάγοντος την ἀνασκαφὴν Ἰδρύματος ἢ ΑΕΙ ὡς και με πλήρη ψηφιακὴ καταγραφὴ των ευρημάτων.

Ενδείκνυται, ἐπίσης, να ὑπάρχη Τουριστικὴ Αστυνομία εἰς ὅλες τις περιοχάς ἀρχαιολογικοῦ διαφέροντος, προκειμένου να ὑπάρχη ἐνδεικνυόμενος ἐλέγχος διὰ την περίξ Μουσείων και ἀρχαιολογικῶν χώρων περιοχὴν, ὡς και εἰς τα νησιά του Ἀρχιπελάγους, ὅπως ἐπιβάλλεται να ὑπηρετῇ εἰς, τουλάχιστον, ἀρχαιολογικὸς λειτουργός εἰς ὅλα τα Κυκλαδονήσια προς ἀποτροπὴν της λαθραίως ἐξαγωγῆς προϊόντων λαθρανασκαφῆς.

Ανεξάρτητη Διεύθυνσις Μουσειολογίας και Μουσειακῆς Πολιτικῆς

Αποτελεῖ ἀναντίρρητον ἀνάγκην να ὑπάρχη ἀνεξάρτητη Δ/νσις διὰ την Μουσειακὴν Πολιτικὴν και τους ὑπηρετούντας μουσειολόγους, ὥστε να ἡμποροῦν να ἐκτελοῦν ἀνεμπόδιστα τα καθήκοντά των, σε συνεργασία, πάντοτε βεβαίως με τους ἀρχαιολογικοὺς λειτουργούς.

Ἡ οἰκεία Δ/νσις, ἐν συνεργασίᾳ με την (Γεν.) Δ/σιν Ἐπιστημονικῆς Ἑρευνας, θα εἶναι δυνατόν να προετοιμάζῃ τα μεῖζονα προγράμματα διεθνῶν ἐκθέσεων κ.ο.κ.

«Μουσειοπαιδαγωγοί» και Μουσειολόγοι

Ἡ «μουσειοπαιδαγωγική» οφείλει να παραμείνη βοηθητικός και μόνον κλάδος της Μουσειολογίας χωρίς ανάμειξη εις το σαφώς μουσειολογικό έργο, χωρίς ανάληψιν πρωτοβουλιών εις τον μουσειακόν τομέα και εις το μουσειακόν γίγνεσθαι. Ὁ «μουσειοπαιδαγωγός» οφείλει (από τον ιδικόν του χώρον) να παρέχη διδακτικής και μόνον κατευθύνσεις εις τον αρχαιολόγον, εις τον εθνολόγον, εις τον ιστορικόν τέχνης, εις τον ειδικόν της λαϊκής τέχνης και εις τον μουσειολόγον χωρίς να αναλαμβάνη ιδιαιτέραν διδασκαλίαν εις τα Μουσεία, χωρίς να αναλαμβάνη διοικητικήν ή ετέραν θέσιν εις τον μουσειακόν χώρον και αυτό, διότι κατηγορηματικώς το τονίζω, ο παιδαγωγός οφείλει «να πλάθῃ χαρακτήρες» και ο αρχαιολόγος, ιστορικός, εθνολόγος, ιστορικός τέχνης να διδάσκῃ τα παιδιά να πλάθουν τον πηλόν, να αναπλάθουν την ιστορίαν.

Ὁ καθείς εις τον τομέα του να αγωνισθῇ να μὴ ενσχύψῃ εις τον μουσειακόν χώρον η λαίλαψ των εισβολέων που γνωρίζομε δι' όλες τις Πανεπιστημιακές Σχολές, Τμήματα και ΤΕΙ.

Το έργον των μουσειολόγων ενδείκνυται να αναγνωρίζεται, ως επιβάλλεται να αφιένται απερίσπαστοι εις το έργον των. Διατυπώνεται η ευχή να συμβάλλουν εις την τελείαν αλλαγὴν των εκθεσιακῶν προγραμμάτων με πληθώραν αναπαραστάσεων εις έκαστον νέον ἐξ υπάρχῃς ανεγειρόμενον και ιδρυόμενον Μουσείον.

Προβλέψεις διὰ τα αναγκαία Αρχαιολογικά ἀνά την επικράτειαν Μουσεία

Κύριος στόχος όλων μας ενδείκνυται να αναδειχθῇ κατόπιν επιθυμητῆς ολοκληρωμένης προμελέτης η δημιουργία νέων Αρχαιολογικῶν ἀνά την επικράτειαν κατὰ τας επιταγὰς της συγχρόνου Μουσειολογίας Μουσείων, δηλ., η μεταμόρφωσις των, ὥστε να πληροῦν απολύτως τις υποχρεώσεις των και να ἔχουν χρονολογικόν ὀρίζοντα ισχύος των πέρα της πεντηκονταετίας, ἀν μὴ εκατονταετίας.

Ποία Ἑλληνικά Μουσεία ἔχουν τιμηθῇ με διεθνές βραβεῖον; το Μουσείον Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ Θεσσαλονίκης; το εις Κηφισίαν Ἀττικῆς Μουσείον Φυσικῆς Ἱστορίας του Ἰδρύματος Ἀγγ. και Νίκης Γουλανδρή;

Επιβάλλεται να τεθοῦν οργανωτικές βάσεις σε συνεργασίαν με όλους τους λειτουργοὺς μουσειολόγους του ΥΠΠΟ/ΥΠΠΕ, ἀλλὰ και με άλλους που ἔχουν σπουδάσει (δεκαετίες 1980 και 1990), ἰδίᾳ εις το εξωτερικόν, προκειμένου να δημιουργηθοῦν προϋποθέσεις διὰ την ἀρδην ολοκληρωτικὴν ἀναμόρφωσιν των Μουσείων τούτων, διὰ τα οποία Μουσεία επιβάλλεται, πλέον, να προβλέπεται και να διατίθεται εκτενὴς ελεύθερος χώρος, ἔστω εκτός ὁρίων πόλεων και ἐν γνώσει των ως ἐκ τούτου ἐνίων προκυπτόντων προβλημάτων φύλαξῆς των, οὐ-

τως ώστε να είναι δυνατή η μελλοντική των οιονεί ακτινωτή επέκτασις προς υποδοχήν και έκθεσιν νέων ανασκαφικών συνόλων χάριν δημιουργίας και εφικτής αναπτύξεως μεζόνων αναπαραστάσεων.

Ἡ εφαρμοζομένη επέκτασις ὑπερθεν αρχαιολογικῶν χώρων πλησίον υφισταμένων Μουσείων, που ασφυκτιοῦν (Μουσείον Θηβῶν), ἐπιβάλλεται να παύσῃ διὰ παντός.

Γνώμων ας εἶναι τα μεγάλα Μουσεία, εἰς τα οποία ἀρχήθεν προβλέπεται δυνατότης ἐπεκτάσεως, ὡς νυν εἰς το Βρεταννικόν του Λονδίνου, καὶ εἰς τα οποία — εὐχαρίστως το ἐπαναλαμβάνω — ὑπάρχουν μεζόνες ἀναπαραστάσεις, ὡς εἰς το Μουσείον Πολιτισμῶν της Ανατολίας εἰς Ἀγκυραν, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτεροι μεζόνες χώροι διὰ μεζόνες περιοδικές ἐκθέσεις. Ἐχουν λάβει διεθνούς ἐμβελείας διακρίσεις, ἐνὸς τα ἰδικὰ μας τα ἀρχαιολογικά, πόρρω ἀπέχουν.

Τα Μουσεία μας δεν εἶναι δυνατόν, βεβαίως, πέρα ὠρισμένων προσφάτων περιπτώσεων (Βεργίνα, Βυζαντινὸν Πολιτισμὸν Θεσσαλονίκης, Βυζαντινὸν καὶ Χριστιανικὸν Αθηνῶν, ἀρχαίας Ολυμπίας) καὶ ἐνὸς ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα ἀξιόλογα μικρότερα, ὡς εἰς Λαμίαν, Βόλον, Ἀμφίπολιν, Δράμαν, να τύχουν παρομοίων διακρίσεων.

Εὐχῆς ἔργον θα ἦτο το ΥΠΠΟ/ΥΠΠΕ να ὁργανώσῃ πολυήμερους ἐξορμήσεις χάριν των λειτουργῶν μουσειολόγων του εἰς δύο κατευθύνσεις: α) διαρκείας 40 ἡμερῶν εἰς Κάτω Ἰταλίαν/Μεγάλῃν Ἑλλάδα καὶ Σικελίαν καὶ β) διαρκείας εἰκοσιν (20) ἡμερῶν εἰς Μικράν Ἀσίαν, προκειμένου να γνωρίσουν ἐπαρκῶς τα ἐκεῖ ἐκθεσιακὰ προγράμματα καὶ να μελετήσουν ἐνδελεχῶς τὴν ὅλην κτηριακὴν μορφήν των, τὴν ὅλην ἀποθηκευτικὴν των ὁργάνωσιν καὶ τον ἐργαστηριακὸν ἐξοπλισμὸν των καὶ αὐτὸ διότι εἰς αὐτές τις δύο γειτονικές χώρες εἶχεν ἀναπτυχθῇ καὶ διαλάμψει ἡ Ἑλλάς της Ἑλλάδος.

Το ζητούμενον εἶναι να ὑπάρχῃ διασύνδεσις (καὶ διασύνθεσις) των Ἑλληνικῶν Μουσείων με τις ἄλλες κιβωτούς του ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ καὶ, μάλιστα, εἰς τον ἐρευνητικὸν καὶ ἐκδοτικὸν τομέα, ὥστε να λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν το σύνολον του ὑλικοῦ εἰς τα μικρασιατικά καὶ εἰς τα σικελικά καὶ κατωιταλικά Μουσεία καὶ να ἀξιοποιεῖται παρ' ἡμῖν ὡς συγκριτικὸν ὑλικὸν μέσω ἀναγωγῶν σε χάρτες, που θα καλύπτουν τον μεζῶνα Ἑλληνισμὸν. Αὐτὸ ἀποτελεῖ πρωτίστην υποχρέωσιν μας.

Τα Μουσεία, τα οποία να περιλαμβάνουν μεζόνες ἀναπαραστάσεις διδακτικοῦ χαρακτήρος καὶ τα οποία δεν διαθέτουν εὐπρόσωπες ἐπισκέψιμες ἀποθήκες ὑπὸ τύπον Ἐπιστημονικῶν Συλλογῶν, να τις ἀποκτήσουν.

Οἱ περιωρισμένων διαστάσεων μικροπροθήκες-κουτιά εἶναι καταδικαστέες καὶ ἐπιβάλλεται να παύσῃ ἡ διευθέτησις των ἐκθεσιακῶν χώρων κατ' αὐτὸν τον δημιουργοῦντα ἀπομονωμένα μεταξὺ των σύνολα τρόπον.

Το Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσείον ἐνδείκνυται να χωρισθῇ εἰς δύο τελείως ἀνεξάρτητα Μουσεία με ἰδιαίτερον τμήμα εἰς ἄλλον χώρον διὰ τις προϊστορικῶν καὶ πρωτοϊστορικῶν χρόνων συλλογές, ὡς καὶ με επέκτασιν εἰς τα

οπίσθια τμήματα του συγκροτήματος του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. 'Η όλη προσπάθεια αποτελεί υποχρέωσιν του 'Υπουργείου Πολιτισμού να εξεύρῃ την αναγκαίουσαν λύσιν.

Το τμήμα που θα περιλαμβάνῃ τις προϊστορικών και πρωτοϊστορικών χρόνων Συλλογές ἔχει ἀδήριτον ἀνάγκην ἰδιαίτερου μείζονος κτίσματος, που θα περιλαμβάνῃ μείζονες αναπαραστάσεις δι' ὅλον του προελληνικόν και πρωτοελληνικόν χώρον και ὄχι μείζονες αποθήκες, ἀλλὰ με ολικήν, π ε ρ ῖ π ο υ, μετακίνησιν των πάσης φύσεως αντικειμένων εκ των αποθηκῶν εις τους εκθεσιακούς χώρους. Παντού δε πλήρεις εγκαταστάσεις ρυθμίσεως (της) θερμοκρασίας και (του) φωτισμού, διά να μη υφίστανται ζημιές τα εκτιθέμενα αντικείμενα.

Απαιτεῖται να περιληφθούσιν σε αναπαραστάσεις πλήρως ανεπτυγμένες ὅλες οι εκφάνσεις της τέχνης, πλήρως ὅλοι οι πολιτισμοί με διαγράμματα διά την εξέλιξίν των, «ομιλούντες» χρονολογικοί κατατοπιστικοί πίνακες, διά την κατανόησιν της κατά φάσεις συγχρονικότητος και της αλληλοδιαδοχῆς των ἐκάστοτε τοπικῶν πολιτισμῶν, πλήρως ανεπτυγμένα εργαστήρια κεραμικῆς και ὅλων των μορφῶν της μικροτεχνίας, ὥστε να υπάρξῃ κατανόησις εκ μέρους των επισκεπτῶν και, ἰδιαίτέρως, να αναπτυχθούσιν κατά περιόδους και περιοχάς ὅλα τα ἔθιμα ταφῆς, ὥστε να γίνουν, ἔστω τώρα, κατανοητά τα ποικίλα κτερίσματα, που ἐκτίθενται μονίμως ἀσύνδετα μεταξύ τους με παράπλευρες αναπαραστάσεις ταφικῶν μνημείων, ὡς επιτυγχάνεται ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν εις το Αθνασάκειον Μουσεῖον Βόλου (κατά την περίοδον Γεωργίου Χουρμουζιάδῃ).

Απαιτεῖται να ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς κατά το σύνολον χώροι διά την ευπρόσωπον ἐν ἀνέσει ἀνάπτυξιν και διατήρησιν προσωρινῶν περιοδευουσῶν διεθνῶν και ἄλλων ἐκθέσεων, ἐνὼ τώρα διαφαίνεται, πλεόν, ἡ ἀνάγκη να ἀνασταθούσιν και οι παλαιότερες ἐκθέσεις, που ἐκρίθησαν ἐξαιρετικὰ σημαντικές και διεσπάρησαν εις τα ἐξ ὧν συνετέθησαν (ιατρικά εργαλεῖα, το παιδί κατά την ἀρχαιότητα, ἐπαστατημένες γυναῖκες, Ἐρως).

Απαιτεῖται ὁργάνωσις ἐδικῶν μουσειοπαιδαγωγικῶν προγραμμάτων ἀποκλειστικῶς με ἀρχαιολόγους και ἱστορικούς τέχνης και σε ἐδικῶς διαρρυθμισμένους χώρους. Αὐτά τα μουσεῖα ἐπιβάλλεται να ὁργανωθούσιν κατά τρόπον ἐλκύνοντα πρωτίστως τις νεώτερες ἡλικίες, ὥστε τα παιδιά και οι νέοι να ἀγαπήσουν την τέχνην και να στρέφωνται μονίμως εις αὐτήν δι' ὅλες της τις ἐκφάνσεις και να αὐτενεργούσιν με «ἐξυπνα», που διατίθενται συνοδευτικὰ «εργαλεῖα».

Απαιτεῖται, πρὸς τούτοις, πλουσιώτατον πωλητήριον, που θα περιλαμβάνῃ, κατά βάσιν, πολυαριθμούς οδηγούς σε πλείονες ἐκδόσεις/γλώσσες με θεματικὰ σύνολα (και ὡς σύντομοι οδηγοί και ὡς μείζονες συνθέσεις): Νεολιθικοὶ πολιτισμοί, Νεολιθικὴ Ἑλλάδα, Νεολιθικὴ Θεσσαλία, Πρώμη, Μεσαία, Ὑστέρα Εποχὴ του Χαλκοῦ, Πολιτισμοὶ στην Μακεδονία και Θράκη κατά τους Νεολιθικούς και Πρωτοχαλκοῦς χρόνους, Ἡ αὐγὴ του προϊστορικοῦ Αἰγαίου κατά την 3^{ην} χιλιετίαν π. Χ., Οι Κυκλάδες κατά την Πρώμη Εποχὴ του Χαλκοῦ, Ὁ νησιω-

τικός πολιτισμός του ΒΑ Αιγαίου κατά την 3^{ην} χιλιετίαν π. Χ., 'Ο Μινωικός πολιτισμός, Ανάκτορα στην Μινωική Κρήτη, 'Η μεγαλόνησος Κρήτη κατά τους προϊστορικούς και κατά τους πρωτοϊστορικούς χρόνους, Οι ανασκαφές του Αρθ. Έβανς και των άλλων πρωτοπόρων στην Κρήτη, Οι Μινωίτες Κρήτες, 'Η νήσος Θήρα Καλλίστη και ο πολιτισμός της από τα οικιστικά της κέντρα, 'Η Δυτική 'Ελλάδα κατά την Εποχήν του Χαλκού, Τύμβοι ανά την ηπειρωτικήν 'Ελλάδα, Μυκηναϊκός πολιτισμός, 'Η γένεση του μυκηναϊκού πολιτισμού και η εξάπλωσή του, Ανασκαφές του Έρρίκου Σλήμαν στις Μυκήνες, στον Ορχομενόν και στην Τίρυνθα, 'Ο θρίαμβος του διδύμου Έρρίκου Σλήμαν και Γουλιέλμου Νταίρπφελντ, Θολωτοί τάφοι στην Κρήτη και στην ηπειρωτικήν 'Ελλάδα, Κεραμικοί ρυθμοί στην μινωική Κρήτη και στο Αιγαίο πέλαγος, περαιτέρω,

Τειχιόσσεσς ακροπόλεις στην ηπειρωτικήν μυκηναϊκήν 'Ελλάδα, Ανακτορικά κέντρα μυκηναϊκής εποχής, Βιοτεχνικά ανακτορικά κέντρα στην μινωικήν Κρήτη, Βιοτεχνικά ανακτορικά κέντρα στην Μυκηναϊκήν ηπειρωτικήν 'Ελλάδα, Το Ανατολικό Αιγαίο κατά τις περιόδους της μινωικής και μυκηναϊκής επέκτασης/κυριαρχίας, Τοιχογραφίες στο πρωτοϊστορικό Αιγαίο, Τοιχογραφίες στην Καλλίστη Θήρα, Τοιχογραφίες στην Μυκηναϊκή ηπειρωτικήν 'Ελλάδα, 'Η Μυκηναϊκή κεραμική των ηπειρωτικών κέντρων, 'Η διάδοσις του εμπορίου των αρωματικών ελαίων κατά την μυκηναϊκήν εποχή, 'Η ιστορία της γραφής στο προϊστορικό και πρωτοϊστορικό Αιγαίο, Έθιμα ταφής καθ' όλες τις περιόδους της ελληνικής προϊστορίας και πρωτοϊστορίας, 'Εδη ανάκτων κατά τον ομηρικό κόσμο, Μικροτεχνία (σε όλες τις μορφές και εκφάνσεις), Το αινιγδινόν τέλος του μυκηναϊκού κόσμου, ειδικά διά κάθε περιοχήν φυλλάδια και τομίδια κ.ο.κ.

Πωλητήρια πρόχειρα δυνατόν να υπάρχουν σε κάθε αίθουσα με τα αντίστοιχο υλικό και εγκατάστασι κερματοδεκτών.

Το τμήμα, που θα περιλαμβάνη τους ιστορικούς χρόνους, οφείλει να στραφή και στον άνθρωπο και στην λατρεία και στην διανόησι της εποχής και στην δι' αθλήσεως πρόνοιαν διά το υγιές ανθρώπινον σώμα με πρόνοιαν να διευθετηθή αντιστοίχως η έκθεσις, ώστε να έχη σαφώς διδακτικόν χαρακτήρα και να επιτύχη την πραγματικήν ανάδειξιν των εκθεμάτων εις πλαίσιον αισθητικής, που, βεβαίως, δεν είχεν επιτευχθή κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια με την παρατακτικήν έκθεσιν των αγαλμάτων της Συλλογής Γλυπτών εις το ΕΑΜ Αθηνών. Θεοί, ήρωες και άνθρωποι είναι το μήνυμα της κλασσικής τέχνης και αυτοί θα συνεχίσουν να συνυπάρχουν και να συμπορεύωνται, όπως η ζωή και ο θάνατος με τα έργα τέχνης που παρήχθησαν δι' αυτήν την συναντίληψιν.

Αντιστοίχως προς το πρώτον τμήμα, τηρουμένων των αναλογιών και των διαφορών, θα είναι δυνατόν να οργανωθή και αυτό το δεύτερον τμήμα, που κύριον στόχον θα έχη να αναδείξη την παγκοσμιότητα του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, βαρύτατα πληγέντος κατά την περίοδον της καταλήψεως των Αθηνών υπό

του Σύλλα, αλλά και αναγνωρισθέντος ως πανανθρωπίνης αξίας κατά την ελληνορρωμαϊκήν εποχήν.

Υπ' αυτό το πνεύμα ενδείκνυται να αντιμετωπισθή η αναδιάρθρωσις και άλλων μειζόνων Μουσείων, ως του του 'Ηρακλείου Κρήτης, της Χώρας Τριφυλίας, της Πύλου, της Αργολίδος, των Θηβών, της Θεσσαλονίκης, της Θράκης.

Εισ τον Νομόν 'Ηρακλείου ενδείκνυται να προέλθουν τρία μείζονα Μουσεία: αυτό των ανακτόρων της Κνωσού και το έτερον των δορυφόρων της, εφ' όσον το κέντρον βάρους θα αφορά εις την προϊστορικήν και εις την πρωτοϊστορικήν εποχήν. Διά την 'Ρωμαϊκήν εποχήν ενδείκνυται η δημιουργία ιδιαιτέρου Μουσείου εις Γόρτυνα.

1) Το Μουσείον των ανακτόρων της Κνωσού θα είναι δυνατόν να περιλαμβάνη την προανακτορικήν εποχήν με τα επιτεύγματά της, την παλαιοανακτορικήν, την νεοανακτορικήν και την μετανακτορικήν περίοδον, κατά την προσφυή κατάταξιν του Νικ. Πλάτωνος, εις ιδιαιτέρους χώρους με την ανίδρυσιν προτομών των πρωτεργατών των ανασκαφών εις τον προθάλαμον με την ιστορία των ανασκαφών (κατά στοιχεία της Βρεταννικής Σχολής Αρχαιολογίας) και με στοιχεία σχετικά με το αρχαιο-γεωπεριβάλλον, την στρωματογραφίαν από της Νεολιθικής Εποχής μέχρι των πρώιμων ιστορικών χρόνων με χρήσιν υλικού και εκ του Στρωματογραφικού Μουσείου, τις αρχές της οικιστικής αρχιτεκτονικής με την αποδοχήν των ξυλοκατασκευών, την ανανέωσιν του ξυλίνου μοντέλλου του αιμνήστου αρχισυντηρητού Ζαχ. Κανάκη και την κατασκευή άλλων δι' όλες τις οικοδομικές φάσεις των τριών κυρίων περιόδων, αναπαραστάσεις μιας εκάστης των τριών τούτων περιόδων εις όλο το εύρος των ανακτόρων και των λοιπών κτισμάτων, τις τοιχογραφίες με στοιχεία διά την εξέλιξί τους και διά τις τεχνικές κατασκευής τους, τις βιοτεχνικές δραστηριότητες με αντίστοιχες αναπαραστάσεις και διά τα παραγόμενα προϊόντα, τα επί μέρους αρχεία με τις καταγραφές σε συνδυασμόν με την ιστορία της γραφής στην μινωική Κρήτη, την εξέλιξι της κεραμικής κατά περιόδους και κατά τεχνικήν με αναπαραστάσεις, την μεταλλουργία με την εξέλιξιν μορφών των διαφόρων όπλων και με αναπαραστάσεις, την μικροτεχνία σε όλες της μορφές και με αναπαραστάσεις διά τις μεθόδους παραγωγής, ιδιαιτέρως δε την κατασκευήν σφραγίδων και δακτυλίων με την χρήσιν τους, τις διαπιστώσεις περί της ταφικής αρχιτεκτονικής και των εθίμων ταφής κατά περιόδους και κατά περιοχήν με τα συνανήκοντα κτερίσματα.

Κατά τα λοιπά, αντικείμενα, που προέρχονται εξ άλλων Νομών, ενδείκνυται πάραυτα να αποσταλούν όπου δει.

Επί τη ευκαιρία, ενδείκνυται και η ανακαίνισις της Βίλλας «Αριάδνη», την οποίαν εδώρησεν ο Αρθούρος Έβανς εις το 'Ελληνικό Δημόσιο και εχρησίμευε,

μερικώς, διά διαμονήν Ἑλλήνων αρχαιολόγων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπὸ δέκα οκτὼ εἰς εἶχε ζητηθῇ ἀνακαίνισις τῆς καὶ το ποσὸν τῶν 10.000.000 δρχ. πού εἶχε διατεθῇ ἀρχῆς τῆς δεκαετίας 1990 δὲν ἐπῆρκεσε διά τὴν αξιοπρεπῆ ἀνακαίνισιν. Αἰξιοποιήθησαν τὰ χρήματα; ἄγνωστον.

2) Το Αρχαιολογικὸ Μοσεῖο τοῦ Μινωικοῦ Πολιτισμοῦ ἀνά τὸν Νομόν Ἑρακλείου με τὶς δορυφορικές θέσεις τῆς επικράτειας τῆς Κνωσοῦ καὶ με τὰ λοιπὰ ἀνακτορικά κέντρα κατ' ἀνάλογον ἀνάπτυξιν ὡς καὶ τοῦ Μοσεῖοῦ Αρχαιοτήτων τοῦ Arthur Evans καὶ τῆς Βρεταννικῆς Σχολῆς Αρχαιολογίας Ἀθηνῶν.

Ἡ Αρχαιολογικὴ Συλλογὴ Νικ. Μεταξὰ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς Γάζι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ διαθέτου.

Ἀμφότερα τὰ Μοσεῖα, περιλαμβάνοντα πολυαριθμούς ἀναπαραστάσεις, αὐτονόητον, θὰ ἐχρησίμευαν οὐσιωδῶς εἰς τὴν κατανόησιν τῆς μακραίωνος ιστορίας τῆς κεντρικῆς Κρήτης, διά τὴν προϊστορικὴν καὶ πρωτοϊστορικὴν περίοδον τῆς ὁποίας θὰ διετίθεντο, κατὰ βάσιν, τὰ Μοσεῖα τῶν Ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ (εἰς τὴν Κνωσόν) καὶ τοῦ Μινωικοῦ Πολιτισμοῦ (εἰς τὸ Ἑράκλειον).

3) Ὄντως, ἐφ' ὅσον ἐδημιουργεῖτο Μοσεῖον διά τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν τῆς κεντρικῆς Κρήτης με ἐπίκεντρον τὴν Γόρτυνα, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὁργανωθῇ ὑποδειγματικόν Μοσεῖον διά τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἐντυπωσιακά. Δι' αὐτὸ καὶ λόγῳ τῶν συνεχιζομένων ἐκεῖ ὑπὸ διαφόρων Πανεπιστημίων τῆς Ἰταλίας ἀνασκαφῶν, καλὸν θὰ ἦτο νὰ προβλεφθῇ καὶ περαιτέρω χάρος δια προσεχὴ εὐρήματα.

Εἰς τὸν Νομόν Μεσσηνίας ἀπαιτεῖται ἀνέγερσις νέων μεζόνων μουσειακῶν μονάδων παραλλήλως πρὸς τὴν ἀναβάθμισιν ἐνίων ἐξ αὐτῶν καὶ, βεβαίως, δὲν ἐννοοῦμεν τὴν χρῆσιν τοῦ Μπενακείου Αρχαιολογικοῦ Μοσεῖοῦ ὑπὸ ἀλλοτριωμένην μορφήν ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς οἰκογενείας τοῦ διαθέτου.

4) Το Αρχαιολογικὸ Μοσεῖο τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἐπάνω Εἰγκλιανοῦ εἰς τὴν Χώραν Τριφυλίας, ταυτιζομένων πρὸς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γερηνίου Νέστορος, ὡς ἐνδεικτικόν παράδειγμα Μοσεῖοῦ τῶν μυκηναϊκῶν ἀνακτόρων,

με προθάλαμον περὶ τοῦ οἴκου τῶν Νηλεϊδῶν, περὶ τῆς ιστορίας τῶν ἀνασκαφῶν καὶ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν μετὰ σχεδίων τοῦ Piet de Jong,

με στοιχεῖα τῆς προγενεστέρως κατοικήσεως τῆς περιοχῆς καὶ ἀναπαραστάσεις (ME I ἀψιδωτὰ κτίσματα εἰς Ἀλώνι Δερικιζιώτη),

με ἐιδικὸν χώρον διά τὴν στρωματογραφίαν (μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐρευνῶν ὑπὸ τοῦ καθηγ. δρ Fr. Cooper), καὶ με χρονολογικοὺς πίνακας (καὶ διά τὸν Τρωικὸν πόλεμον ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν Πυλίων με ἐνεήκοντα

σκάφη) χάρις εις την επανεξέτασιν των παλαιότερων και των νεωτέρων ερευνών και δημοσιεύσεων και, μετά την επιθυμητήν επανάληψιν των ανασκαφών υπό το προγενέστερον ΝΔ συγκρότημα και υπό το μέγαρον,

με ειδικές ενότητες εις ανεξαρτήτους χώρους διά την οικιστικήν αρχιτεκτονικήν και την παράθεσιν των αλληλοδιαδόχων φάσεων των ανακτορικών κτισμάτων, διά την ταφικήν αρχιτεκτονικήν και τα έθιμα ταφής,

με διδακτικήν ανάπτυξιν του συνόλου του πλέγματος των βιοτεχνικών δραστηριοτήτων του τοπικού γένους των μεγαλοκτηματιών της περιοχής (πλήρης καταγραφή των προϊόντων) και με αναπαραστάσεις των αποθηκευτικών συνόλων με στοιχεία διά το περιεχόμενόν των,

με συνολικήν έκθεσιν των πινακίδων της Γραμμικής Γραφής «Β» εκ των αποθηκών του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, όπου παραμένουν αναξιοποίητες, άπαξ και προ ετών συνεπληρώθη η εκ νέου μελέτη των προς δημοσίευσιν εις τον τόμον *The Palace of Nestor in Western Messenia, IV*, ως ενότητος με τίτλον «Η γένεσις και ανάπτυξις της πρώτης ελληνικής γραφής»,

με αυτόνομον ανάπτυξιν κατά κτίσματα των τοιχογραφιών (και των απειραρίθμων σπαραγμάτων εις την αποθήκην),

με επακριβή ανασύστασιν της Αιθούσης του Θρόνου εις ιδιαίτερας κατασκευής (μετά οπαιού και υπερυψωμένης περιμετρικής διαδρομής δια τους επισκέπτας, ώστε να έχουν άνωθεν ορατότητα του συνόλου), ευμεγέθη αίθουσαν (των αυτών διαστάσεων ως και η Αίθουσα του Θρόνου), όπου θα έχουν επανατοποθετηθή εις το αρχικόν των σημείον όλαι αι τοιχογραφίαι (κατά τας αναπαραστάσεις του *Piet de Jong* και τις πρόσφατες μελέτες της κ. Χαρ. Μπεκρουλάκη), έτι δε το σύνολον του διακοσμημένου δαπέδου, η κεντρική εστία, αι βάσεις των τεσσάρων κιόνων, τα λοιπά κινητά ευρήματα και το σημείον του θρόνου με την πλησιόχωρον ανερμήνευτην κατασκευήν, σύνολα, τα οποία είναι δυνατόν να εξαχθούν και να μεταφερθούν με πρωτοβουλίαν της Διευθύνσεως Συντήρησης,

με διδακτικήν παράθεσιν της διαχρονικής εξελίξεως των κεραμικών προϊόντων των αγγειοπλαστικών εργαστηρίων των ανακτόρων (και των αποθηκευτικών πύλων εν αναπαραστάσει μετά των σχεδίων του *Piet de Jong* και εν πρωτοτύπω) καθ' ομάδας και κατά σημείον προελεύσεως, ώστε να καθίσταται σαφής ο βιοτεχνικός και ο παραγωγικός χαρακτήρ του συγκροτήματος,

με τα δείγματα της μεταλλοτεχνίας και της μικροτεχνίας,

με τα ευρήματα των δορυφόρων οικισμών (και των εις αυτά ανηγόντων νεκροταφείων), εις τα οποία περιλαμβάνονται τα ευρήματα των Ανασκαφών Πύλου Μεσσηνίας της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας και του Παν/μίου Αθηνών εις θέσιν Χαρατσάρη του χ. Κορυφάσιον, εις θ. Βιγλίτσαν Τραγάνας, εις θ. Βορούλια Τραγάνας, εις Βολιμίδια Χώρας, εις Καταβόθραν Χώρας, εις Παπούλια, εις Ρούτσι, εις Βλαχόπουλον κ.ο.κ.

Πρόβλεψις ενδείκνυται να υπάρχη και διά την έκθεσιν των ευρημάτων συν-

εχιζομένων ανασκαφών (Ικλαινα) και των επιθυμητών μελλοντικών εις το μέγα-
ρον εις Επάνω Εγκλιανόν και εις την "Κάτω Πόλιν".

Όσον αφορά εις τα ζωολογικά και ανθρωπολογικά σκελετικά κατάλοιπα, τα
οποία έχουν μελετηθή (δι' όλην την Μεσσηνίαν, ήτοι, εις τις ανασκαφές της αρ-
χαίας Μεσσηνίας και εις το Μουσείον Πύλου και εις το Μουσείον Χώρας υπό του
αιμν. καθηγ. Ζωολογίας του Παν/μίου Βόννης Guenter Nobis και μελετώνται
εκ νέου —αυτά του Μουσείου Χώρας— υπό του καθηγ. του Παν/μίου Sheffield δρ
Paul Halstead), θα είναι εφικτή η έκθεσίς των εις επιστημονικά σύνολα μερίμνη
του καθηγ. Paul Halstead εις το υφιστάμενον Μουσείον. Είναι πλουσιώτατον
υλικόν, το οποίον ενδείκνυται να παρουσιασθή εις πρωτότυπον έκθεσιν.

5) Το Μουσείον Πυλίας εις το Αντωναπούλειον Μουσείον Πύλου ενδείκνυ-
ται να επανεγερθή και να περιλαμβάνη ενότητες περί της Εποχής του Λίθου
(Σπήλαιον του Νέστορος, Χανδρινού), της Πρωίμου Εποχής του Χαλκού (Βοϊ-
δοκοιλιά), της Μεσαίας Εποχής του Χαλκού (Βοϊδοκοιλιά), της Μυκηναϊκής
Εποχής (Βοϊδοκοιλιά, Χανδρινού, Κουκουνάρα, Τουρλιδίτσα, Καμίνια κ.ο.κ.)
και της Έλληνιστικής περιόδου (Τσοπάνη Ράχη) με πλήρεις αναπαράστάσεις
και εργαστήρια με αποθηκευτικούς χώρους εν υπογείω.

6) Το Μουσείον Κυπαρισσίας απαιτείται να ανεγερθή εις το οικόπεδον την
Παλαιάς Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος και ενδείκνυται να περιλάβη τις αρ-
χαϊότητες της πόλεως της Κυπαρισσίας, της περιοχής της, της πολυχρύσου Πε-
ριστεριάς, η οποία αποτελεί το "ήττον πάρισον των Μυκηνών" και τις Μυκήνες
της Δυτ. Πελοποννήσου, του Έλληνικού της Μουριατάδας, των Ριζών αλλά και
των Σουλμοχωρίων (και μελλοντικώς από Γλυκορρίζιον, Κοπανάκιον, Κόκλα,
Μάλθην, Ψάρι, Βασιλικόν).

Εις το παλαιόν Δημοτικόν Σχολείον εις Ράχες Περιστεριάς θα είναι δυνα-
τόν να αναπτυχθή με αναπαράστάσεις και φωτογραφίες/αποτυπώσεις των μνη-
μείων της Περιστεριάς το διδακτικόν Μουσείον τοπικής ιστορίας.

Εις Αθήνας εσημειώθη ότι κρίνεται σκόπιμος η τμήσις τού Εθνικού Αρ-
χαιολογικού Μουσείου (ΕΑΜ) και η δημιουργία μείζονος Μουσείου Προϊστο-
ρικών και Πρωτοϊστορικών πολιτισμών εθνολογικής μορφής με εξαντλητικές
αναπαράστάσεις, ώστε να αποβή, επί τέλους, διδακτικόν κατά το επιβαλλόμενον
εκθεσιακόν πρόγραμμα το πλούσιον υλικόν του και ώστε να εξαντληθούν και τα
αναξιοποίητα ανεξάντλητα αποθέματα των αποθηκών (των Προϊστορικών συλ-
λογών του ΕΑΜ). Άλλως, ας επιστραφούν εις τα τοπικά Μουσεία καταγωγής
των, ώστε να αξιοποιηθούν επαξίως. Ούτως ή άλλως, αι διαβεβαιώσεις περί
διδακτικού εκθεσιακού προγράμματος δεν ισχύουν, καί, αλλοίμονον, ο παράγων
άνθρωπος των ιστορικών χρόνων επιβάλλεται να αναδειχθή το πρώτον.

7) Εις το Βυζαντινόν Χριστιανικόν Μουσείον Αθηνών επετεύχθη η απαραίτητη υπέρβασις και απεστάλησαν τα απαραίτητα εκθέματα εις το Μουσείον Βυζαντινού Πολιτισμού της Πόλης του Θεσσαλονίκου. Εις τους επαρκείς χώρους του ευκαταίον θα είναι να αναπτυχθή και η πολύτιμη βιβλιοθήκη του μετά των επίπλων, που φέρουν τήν σφραγίδα του δημιουργού των, καθηγ. Αναστ.-Κ. Ορλάνδου.

8) Το Μουσείον των γυψίνων εκμαγείων με το σύνολον των δημιουργιών των Ἑλλήνων γλυπτῶν χάριν υποδηλώσεως των φάσεων ἐξελιξέως της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής και της σημασίας την διά μίαν ἐκάστην φάσιν, διά κάθε μίαν ιστορικὴν περίοδον.

9) Το Μουσείον Ερνέστ Τσίλλερ, του Γερμανού εις Αθήνας εγκαταστηθέντος αρχιτέκτονος, μαθητοῦ του καλλιτέρου γνώστου των αρχαίων Αθηνῶν Θεοφίλου φον Χάνσεν (Βιέννη) και εκπροσώπου του εις Αθήνας δια τήν ἀνέγερσιν της Σιναίας Ακαδημίας, το οποίον Μουσείον είναι δυνατόν να οργανωθῇ εις το αρχοντικόν του ἐπὶ της οδοῦ Μαυρομιχάλη 6 και να περιλαμβάνη το σύνολον των ἔργων του των ευρισκομένων εις την Εθνικὴν Πινακοθήκην (μετά του σχετικῶς ἀρχείου) και εις την Δημοτικὴν Πινακοθήκην, ὥστε να μη αλλοτριωθῇ το μνημεῖον, δηλ., συμφώνως προς τας ἐπιταγὰς του Γενικοῦ Οικοδομικοῦ Κανονισμοῦ (άρθρον 4).

Ἄλλως τε, ἐπιβάλλεται να ἀφιερωθῇ το αρχοντικόν του δια αὐτό το σύνολον, ἀπαξ και αὐτός συνετέλεσεν αποφασιστικῶς εις την ἀναγέννησιν/ἀναβίωσιν της πόλεως της Παλλάδος με τα ἀντιπροσωπευτικά του κτίσματα της υστάτης φάσεως του Νεοκλασικισμοῦ.

10) Το Μουσείον Ἱστορίας της Ἑλληνικῆς Αρχαιολογίας μερίμνη της Διευθύνσεως Εθνικοῦ Αρχείου Μνημείων σε συνεργασίαν με την Ακαδημίαν Αθηνῶν της εν Αθήναις Αρχαιολογικῆς Εταιρείας, τα τμήματα Ἱστορίας Αρχαιολογίας ὅλων των ΑΕΙ, τις κατὰ τόπους Εφορεῖες Αρχαιοτήτων και τα κρατικά ἢ μη Μουσεία ὡς και τις ξένες αρχαιολογικὲς σχολές και τα Ἰνστιτούτα των Αθηνῶν.

Βεβαίως, ἐνδείκνυται να ἀναβαθμισθῇ και το αρχαιολογικόν Μουσείον Μυκηνῶν με ἀποστολήν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ μη χρησιμοποιουμένων εις την ἐκθεσιν του ΕΑΜ χρυσῶν κτερισμάτων εκ των λακκοειδῶν τάφων των Μυκηνῶν, ὥστε να καταφανῇ ἡ ἰσχύς, ἡ δύναμις και ἡ δόξα της πρώτης πρωτευούσης του Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐνῶ, βεβαίως, δια τα ἐναέτια γλυπτὰ της Αφαίας πρεσβεύω ὅτι ἐπιβάλλεται να ἐπανενωθούν.

Εἰς την Θεσσαλονίκην ἐνδείκνυται να οργανωθούν δύο εἰσέτι Μουσεία, ὥστε να παρουσιάζεται ολοκληρωμένη ἡ συμβολὴ των Βορείων Ἑλλήνων εις την πο-

λυσχιδή διάδοσιν του ελληνισμού, περα από την εγκαθίδρυσιν της ελληνικής μα-
κεδονικής δυνάμεως εις την βόρειαν ελληνικήν επικράτειαν.

11) Το Μουσείον της πορείας εξελληνισμού υπό του βασιλέως Αλεξάνδρου
Γ' της μείζονος Ανατολής, το οποίον είναι δυνατόν να αποτελεσθή από αναπα-
ραστάσεις εξ όλων των χωρών που εξελληνίσθησαν και να εμπλουτισθή με συ-
στηματική συγκέντρωσιν μέσω διεθνών δημοπρασιών, ανταλλαγών και δωρεών
πάσης φύσεως έργων τέχνης περί του Μεγάλου Στρατηλάτου και

12) Το εικονικόν Μουσείον της μείζονος Μακεδονίας με αναπαράστασεις
και με γεωγραφικούς χάρτες περί όλων των αντικειμένων, που έχουν ανευρεθή
εις τους πλησίους μακεδονικούς τάφους της σημερινής Μακεδονίας, και τα οποία
αντικείμενα απαντώνται, εις όλες τις λοιπές περιοχές του ελληνισμού (από της
Μεγάλης Ελλάδος μέχρι και του Ευξείνου Πόντου), ώστε να χρησιμεύουν ως
αναγκαιόν συγκριτικόν υλικόν ελληνιότητος.

Μόνον με αυτήν την κατά τας προϋποθέσεις και τα θέσφατα της συγχρόνου
Μουσειολογίας πολιτικήν θα επιτύχωμε τους στόχους μας: 1) αξιοπρεπή — αλη-
θοφανή παρουσίαν του ιστορικού μας παρελθόντος, 2) ορθήν αντίληψιν περί
των παλαιότερων πολιτισμών μας χάριν της μαθητιώσης νεολαίας και των επι-
σκεπτών, 3) σεβασμόν έναντι όλων αυτών, 4) αξιοποίησιν του πολιτιστικού μας
πλούτου, 5) αύξησιν του πολιτιστικού τουρισμού κ.ο.κ.

Πάντως, το Ύπουργείον Πολιτισμού οφείλει να οργανώση νέους μείζο-
νας εκθεσιακούς χώρους/οργανισμούς εις Αθήνας, Θεσσαλονίκην, Ήρακλειον,
Πάτραν, Ιωάννινα, ώστε να μεταφέρονται προς έκθεσιν εκεί πλήρεις εκθέσεις
Αρχαιολογικών Μουσείων, τα οποία θα προετοιμάζονται διά να ανακαινισθούν
εις την περιφέρειαν, αλλά και εις τα μεγάλα κέντρα. Δηλ., ενώ παρέμεναν επί
διετίαν εγκιβωτισμένα τα ευρήματα της Μυκηναϊκής Αιθούσης του ΕΑΜ, διά να
ανακαινισθή το ΕΑΜ εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων, καλλίτερον θα ήτο να
ημπορούσαν να τα θαυμάσουν εις τις πόλεις τους και οι λοιποί Έλληνες.

Αντιστοίχως, εφ' όσον κλείση το Μουσείον Ήρακλείου, προκειμένου να
ανακαινισθή, να είναι δυνατόν να εκτεθούν τα αντικείμενα του Μουσείου και εις
τις άλλες πόλεις της χώρας και να μη αποθηκεύονται απρόσιτα και αναξιοποι-
ητα, έστω και μερικώς.

Αυτό θα είναι εξαιρετικά χρήσιμον διά τους φοιτητάς Αρχαιολογίας να τα
μελετούν εις τον τόπον όπου φοιτούν, ως και δι' όλους τους λοιπούς κατοίκους
αυτής της χώρας, που δεν θα έχουν δυνατότητες ταξιδίων.

Εις το σύνολον των υποχρεώσεων του Έλληνικού Ύπουργείου ας προστεθή
και η υποχρέωσίς του να επιλέγη τους αρίστους των αφυπηρετούντων λειτουργών

του και να τους αναθέτη επιτελικόν έργον εις την κεντρικήν υπηρεσίαν του. Με την εμπειρίαν τους θα έχουν να προσφέρουν πολλά ακόμη, απερίσπαστοι από άλλες διοικητικές φύσεως υποχρεώσεις, με κυριώτερον καθήκον να διδάσκουν τους νεωτέρους ήθος και την προδιάθεσιν διά την εκπλήρwsιν των καθηκόντων των.

III) Οι λοιποί επιστημονικοί φορείς

A. 'Η Ακαδημία Αθηνών. Επί δεκαετίες συνεχίζει επωφελώς το εκδοτικόν της έργον και προσφάτως ενέτεινε την δραστηριότητά της εις τον τομέα των εκδόσεων, μετα μακράν ανάπαυλαν, δημοσιεύsασα, μεταξύ άλλων, εις σύντομον σχετικώς διάστημα πολλούς νέους τόμους του Corpus Vasorum Antiquorum 'Ελλήνων αρχαιολόγων σε συνεργασίαν με την Διεθνή Ένωσιν των Ακαδημιών.

Ενδελεχής ανασκαφική έρευνα διεξάγεται εις Κουκονήσι Λήμνου και συντόμως αναμένεται η έκδοσις του πρώτου τόμου αυτής της εντυπωσιακής ανασκαφής.

'Η Ακαδημία καλόν θα ήτο να κυκλοφορήσῃ ειδικόν τεύχος με την αναγραφήν του συνόλου των Αρχείων της, ώστε να είναι εφικτή η εργασία των μελετητών εις αυτά, όσον αφορά εις τα προσωπικά αρχεία των αρχαιολόγων μελών της Ακαδημίας και να μετάσῃ ενεργώς εις την εκπόνησιν του Βιογραφικού Λεξικού Ελλήνων Αρχαιολόγων.

B. 'Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Έταιρεία.

Επιθυμία των 'Ελλήνων αρχαιολόγων εταίρων της είναι να «αποβή σπίτι τους», ως και των μεταπτυχιακών σπουδαστών.

Πρότασις, επίσης, κατατίθεται να ιδρυθούν εις αυτήν και άλλα Κέντρα ερεύνης, ήτοι, πέρα του γραφείου διά την Επιγραφικήν, να ιδρυθούν και άλλα πλείονα γραφεία ερεύνης διά θέματα τοπογραφίας, αρχαίας και βυζαντινής κεραμικής, αρχιτεκτονικής, πλαστικής προς προώθησιν του εκδοτικού έργου, ιδία εις το πλαίσιον της επιθυμητής συνεργασίας με την Ακαδημίαν Αθηνών διά την κατά Μουσειά έκδοσιν τόμων με υλικόν της Έταιρείας εις ιδιαίτερους, εκάστοτε, τόμους του Corpus Vasorum Antiquorum.

Αναμένεται, επίσης, η εξαγγελθείσα ηλεκτρονική καταγραφή του συνόλου των εγγράφων του αρχειακού της υλικού, ώστε να βοηθηθούν εις το έργον των άπαντες οι ερευνηταί / μελετηταί με την απαραίτητην φιλελευθεριότητα.

Καλόν θα ήτο να αποδεχθή η Έταιρεία την δημιουργίαν ειδικού γραφείου διά πάσης φύσεως μελετητάς, διά να υποβοηθώνται εις τα προγράμματά των.

Ελπίζεται ότι η Έταιρεία θα συμβάλλῃ ουσιωδώς εις την υλοποίησιν του αναγκαίου προγράμματος περί εκπονήσεως του Βιογραφικού Λεξικού 'Ελλήνων

και αλλοδαπών εις την Ἑλλάδα αρχαιολόγων χάρις εις το πολύτιμον αρχεῖον που κατέχει, ως και να οργανώσει την περί Gilliéron έκθεσιν, ως προέτινα.

Γ. Το Εθνικὸν Κέντρον Πυρηνικῶν Ερευνῶν «Ὁ Δημόκριτος».

Ενδείκνυται να προσληφθῶν μόνιμω^ς αρχαιολόγοι, αρχαιομέτραι, ως και να μετακαλῶνται διά τι χρονικὸν διάστημα μόνιμοι αρχαιολογικοὶ λειτουργοὶ και να εξειδικεύωνται εις τομεί^ς που ιδιαιτέρως τους ενδιαφέρουν.

Ὅμοίως, να συνεχίζωνται οἱ κύκλοι διαλέξεων, που ενδιέφεραν πολλοὺς εκ των νέων επιστημόνων.

Δ. Το Εθνικὸν Ἰδρυμα Ερευνῶν με τα δύο Κέντρα (Κέντρον Ἑλληνικῆς Ῥωμαϊκῆς Αρχαιότητος και Κέντρον Βυζαντινῶν Σπουδῶν) ἔχει θέσει κυρίους στόχους σχέσιν ἔχοντας την ἀριστείαν του ιστορικοῦ μας πνεύματος με ἐξαιρετικὰ σημαντικὰ αποτελέσματα.

Εἰς το ΚΕΡΑ η έρευνα αφορά εις πολλὰς περιοχάς του μείζονος Ἑλληνισμοῦ, με παράλληλο κοινωνικὴ προσφορά διά την προβολήν ὅλων αὐτῶν των ἀξιών.

Εἰς το Κέντρον Βυζαντινῶν Σπουδῶν ευελπιστεῖται ὅτι θα επιτευχθῇ μείζων πρόοδος εις τον τομέα της διαπιστώσεως των συνεπειῶν εκ των ολεθρίων σταυροφοριῶν και της οθωμανικῆς κατακτήσεως, ὥστε να ἀναδειχθῇ εις ὅλο της το εὖρος η συμβολή του Βυζαντίου.

IV) Ἐπίλογος (Ἡ Πολιτεία)

Ἡ Πολιτεία, το Ὑπουργεῖον του Πολιτισμοῦ και των Επιστημῶν οφείλουν να στραφῶν ἀρωγοὶ εις την ἑλληνικὴν πολιτιστικὴν ἀγωγὴν και να ἐνισχύσουν ουσιαστικῶς τους νέους Ἑλληνας αρχαιολόγους. Αὐτοὶ θα ἠμπορέσουν —με τις ικανότητές τους— να προωθήσουν το μέγα θέμα της αξιοποιήσεως της ἑλληνικῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς. Ἀς ἐπιδειχθῇ η ἐπιβαλλομένη ἐμπιστοσύνη. Ἐχομε τεράστιο υλικὸ προς ἀνάδειξιν και αξιοποίησιν, που οφείλομε να παρουσιάσωμε καταλλήλως. Συγχρόνως, ὁμως, να το διατηροῦμε, ὅσον αφορά εις τους αρχαιολογικοὺς χώρους, εις ἀρίστην κατάστασιν, ὅπως και τις ἀποθήκες με το ἀνασκαφικὸ υλικὸ, εις ἀντίστοιχον κατάστασιν, ὥστε να εἶναι ἐφικτὴ ὅχι ἀπλῶς η μελέτη, ἀλλὰ κατὰ βάσιν η ἐπίσκεψις και ὑπὸ μη ἐιδικῶν, ως θα ἐπιτελεῖται και εις το Δίον και ως ἦτο δυνατόν προηγουμένως εις το Μουσεῖον Ἡρακλείου Κρήτης και εις την Επιστημονικὴν Συλλογὴν της Φαιστοῦ.

Πρώτιστον μέλημα ἀποτελεῖ η ψηφιοποίησις του ἀνασκαφικοῦ υλικοῦ εις τις συνήθως ἀπροσπέλαστες και ἀπρόσιτες ἀποθήκες των Μουσείων, ἔργον που

άρχισην ἤδη με συντονιστήν την Διεύθυνσιν Εθνικοῦ Αρχείου Μνημείων, ὥστε να καλυφθῇ το δυσάρεστον κενόν εἰς βάρος των μελετητῶν.

Αντιστοίχως, ἐπάναγκες κρίνεται και το ενδεικνύμενον να εκδηλώνεται ενδιαφέρον ἐπὶ διεθνούς επιπέδου, προκειμένου να χρηματοδοτώνται μείζονες εκδοτικές προσπάθειες του εξωτερικοῦ, ὡς εσημειώθη με την περίπτωσιν του Corpus der minoischen und mykenischen Siegel (Marburg).

Σημασίαν, πάντως, ἔχει η ἐνάσκησις της γενικωτέρας πολιτιστικῆς εκ μέρους της Πολιτείας πολιτικῆς, διό και θεωρεῖται ἐπάναγκες να σχηματισθῇ με πρωτοβουλίαν του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως και του ἐπὶ του Πολιτισμοῦ Ὑπουργοῦ η Εθνικὴ Επιτροπὴ Γραμμάτων και Τεχνῶν, εκ της οποίας να προέλθῃ ὀλιγομελὲς ἀπολύτως αντιπροσωπευτικόν Συμβούλιον και το ὁποῖον θα Προεδρεύεται ὑπὸ του ἐκάστοτε Προέδρου της Δημοκρατίας και θα κληθῇ να συνδράμῃ διὰ προτάσεων εἰς το ἔργον και του Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ και του Ὑπουργείου Εθνικῆς Παιδείας και Θρησκευμάτων. Αὐτὸς ενδείκνυται να εἶναι ο κύριος στόχος του Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ: ἱστορικὴ πολιτιστικὴ παιδεία.

Μόνιμος στόχος θα εἶναι η διάσωσις και η ἀνάδειξις των μνημείων και εἰς αὐτὸ το σημεῖον κομβικῆς σημασίας προϋπόθεσις εἶναι η διάσωσις των δύο πολυκατοικιῶν ἐπὶ της οδοῦ Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Εγώ, πάντως, ὑπόσχομαι να μη εἰσέλθω διὰ βίου εἰς το εστιατόριον/κυλικεῖον του Νέου Μουσείου της Ακροπόλεως των Αθηνῶν. Ἄλλοι συνάδελφοι δεν θα εἰσέλθουν εσαεὶ εἰς το Μουσείον.

Απὸ τον Λευκὸν Πύργον του Θερμαϊκοῦ θα ἡμπορῶ να θαυμάζω ανεμπόδιστα την ωραίαν παραλιακὴν εἰκόνα της πόλεως. Αὐτὸ μού ἀρκεῖ. Εἰς την μνήμην μου θα παραμείνῃ εσαεὶ χαραγμένη η δραματικὴ κατὰστασις ἀπὸ ἀπόψεως πολεοδομικῆς ἀναρχίας, που εἶχεν ἀποτυπώσει με τον φακόν του εἰς την Θεσσαλονικὴν ο ομότιμος καθηγητὴς της Πολυτεχνικῆς Σχολῆς του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Νικόλαος Μουτσόπουλος και μας μετέδωκε με την ομιλίαν του κατὰ την διάρκειαν της υποδοχῆς του, ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους της Σιναίας Ακαδημίας των Αθηνῶν (1980).

Ευχαριστοῦμεν, λοιπόν, δεν θα "πάρωμεν". Δεν ὑπάρχει ἀνάγκη να καταστρέφονται τα μνημεῖα των νεωτέρων Αθηνῶν ἐξ αἰτίας των ἀλογίστων απαιτήσεων των "σώγαμπρων". Δεν εἶναι δυνατόν να μας επιβάλουν να καταστρέψωμε την πόλιν μας. Τον Ἱερὸν Βράχον ἡμπορῶ να ἰδῶ και να θαυμάζω ἀνέτως ἀπὸ πλήθους ἄλλων σημείων. Ἐχάς, πονηροί. Ἀρκούν οἱ ἀντιπαροχές του '60.

Ἔτερος στόχος ενδείκνυται να εἶναι η γιγάντωσις της συστηματικῆς προσταθείας διὰ την επιστροφὴν των κλεμμένων ἔργων, που εὑρηνται εἰς το εξωτερικὸν ἀπαξ και αὐτὰ τα ἔργα τέχνης δεν τους ἀνήκουν, ὁπότε εἶναι παράνομη η κατοχὴ τους εἰς ἄλλο κράτος. Ἡ παρούσα πολιτικὴ ἡγεσία του ΥΠΠΟ ἔχει ἐγκαινιάσει τον ἀγῶνα τον καλόν, ὁπότε ἀναμένεται ὅτι θα ἐπιστραφούν εἰσέτι πλείστα ὅσα ἀρπαγέντα ἔργα τέχνης.